

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Bc. Radek Hýl

Srovnání vztahu Velké Británie a Evropské unie během
vlád Margaret Thatcherové a Davida Camerona

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. Daniel Marek Ph.D., M.A.

OLOMOUC 2015

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

Ve Staré Vsi na Ondřejnicí dne 30. dubna 2015

Radek Hýl

Srdečně bych rád poděkoval Doc. Danielu Markovi, Ph.D., M.A. za jeho odborné vedení, jeho cenné rady a doporučení, které mi dával během psaní této práce. Také bych rád poděkoval za neutuchající a silnou podporu a povzbuzování mé rodině a spolužákům, kteří ve mne věřili. Díky Vám všem.

Obsah

ÚVOD	5
Výzkumné otázky a metodologie	7
Současný stav výzkumu	9
Struktura a vymezení práce	13
1. EUROSKEPTICISMUS	15
1.1. Dimenze a varianty euroskepticismu	16
1.2. Úrovně euroskepticismu a jejich klasifikace	17
1.2.1. Tvrdý versus měkký euroskepticismus	18
1.2.2. Rozptýlená a specifická podpora	20
1.2.3. Šest kategorií podle Flooda a Usherwooda a princip, praxe, budoucnost podle Vasilopoulouové	22
1.3. Euroskepticismus ve Velké Británii	23
2. VZTAH VELKÉ BRITÁNIE A EVROPSKÉHO SPOLEČENSTVÍ BĚHEM VLÁDY MARGARET THATCHEROVÉ	28
2.1. Otázka britského příspěvku do rozpočtu EHS	29
2.2. Jednotný evropský akt	31
2.3. Integrace v oblasti měnové politiky	33
2.4. Postoje Margarety Thatcherové k evropské integraci	35
3. VZTAH VELKÉ BRITÁNIE A EVROPSKÉ UNIE BĚHEM VLÁDY DAVIDA CAMERONA	38
3.1. Nové evropské nástroje řešící následky ekonomické krize z roku 2008	40
3.2. Volba nového předsedy Evropské komise	41
3.3. Budoucnost Velké Británie v Evropské unii	42
4. ANALÝZA	45
ZÁVĚR	47
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	51
Prameny	51
Literatura	53
ABSTRAKT	59
ABSTRACT	59

Úvod

Osobnost britského ministerského předsedy hraje v politice Spojeného království Velké Británie a Severního Irska důležitou roli. Je to právě premiér, kdo určuje, kterým směrem se bude tato ostrovní země ubírat. Díky pozici prvního nad nerovnými jsou rozhodnutí a politiky předsedy vlády všeobecně prosazována i ostatními ministry britského kabinetu a pomocí loajální většiny poslanců dochází i k jejich snadnému přijetí v parlamentu. Jedna politika však tuto souhru narušuje. V záležitostech týkající se evropské integrace tato shoda nefunguje. Postoj k Evropě a jejímu sjednocování rozděluje nejen politické strany mezi sebou, ale i jednotlivé politiky uvnitř těchto stran.

Role britského premiéra v evropských politikách je velmi složitá. Politické strany ve Velké Británii se určitým způsobem vyprofilovaly, Labouristická a Liberálně demokratická strana jako proevropské, Konzervativní strana jako euroskeptická. Tyto postoje však nejsou nutně sdíleny celou stranou. U labouristů a liberálních demokratů se vyskytují politici, kteří zastávají protiintegrační názory, a naopak někteří konzervativci jsou pro sjednocování Evropy. Aby se ministerský předseda udržel v čele strany a vlády, musí tyto různé názorové proudy vyvažovat.

Vyvažováním uvnitř stran to však zdaleka nekončí. Na celoevropské úrovni jsou to pro změnu evropské partnery, se kterými musí britský premiér jednat. Ten, jako nejvyšší zástupce Velké Británie, má za úkol prosazovat v rámci Evropské rady její národní zájmy. Na summitech Rady se dostává pod tlak ostatních státníků v případě, když se britské představy odlišují od evropského hlavního proudu. Záleží na jeho osobnosti, jak dokáže prosadit své stanoviska a jak výsledky jednání bude reprezentovat občanům. Osoba předsedy vlády se tak výrazně odráží ve výsledné podobě vzájemných evropsko-britských vztahů, které jsou tedy velmi dynamické.

Nutnost balancovat mezi různými zájmy lze jasně vidět i u současného premiéra Velké Británie, Davida Camerona. Ten se do čela britské vlády dostal v roce 2010, kdy jeho Konzervativní strana vyhrála volby do dolní komory parlamentu. Oproti předchozím volbám však výsledky nebyly tak jednoznačné. Cameronovi konzervativci nezískali nadpoloviční počet poslanců, tudíž nebyli schopni sestavit jednobarevnou vládu. Po rychlém jednání se pak na společném vládnutí domluvil s liberálními demokraty. Po téměř půl století tak Spojené království neřídí jedna strana nýbrž koalice. V Parlamentu tak musí spolupracovat euroskeptická strana se stranou podporující evropskou integraci.

David Cameron to však nemá v oblasti evropské politiky jednoduché, ani co se týká jeho vlastní Konzervativní strany, kde sílí výrazně euroskeptické křídlo, které volá po přenesení pravomocí z evropských institucí zpět do Londýna. Mimo to, musí čelit i nárůstu popularity Strany za nezávislost Spojeného království (UKIP), která přímo volá po vystoupení Velké Británie z Evropské unie a která přebírá konzervativcům jejich voliče.

Vnitropolitickou situaci to však nekončí. Na evropské úrovni nastaly minimálně dvě významné události, se kterými se musel britský premiér vypořádat. David Cameron se dostal do čela Velké Británie v době, kdy Evropu zasáhla hluboká ekonomická krize. Představitelé členských států tak byli nuceni řešit napravování dopadů hospodářského propadu a nová opatření, která mají za úkol zamezit, aby se tato situace znovu opakovala. Cameron tedy musel bránit britské zájmy a pohled na svět před ostatními státníky, kteří v mnoha případech prosazovali další prohlubování evropské integrace. V roce 2014 se pak konaly pravidelné volby do Evropského parlamentu, po který došlo k přeobsazování postů v evropských institucích, včetně předsedy Evropské komise, který byl nově volen podle nových pravidel vycházejících z Lisabonské smlouvy.

Srovnávat vztahy Velké Británie a Evropské unie během vlády Davida Camerona s obdobími, kdy vládli ostatní premiéři, by bylo velmi složité. Podmínky jejich úřadování se často až příliš lišily. Existuje však jeden ministerský předseda, který sdílí s Cameronem podmínky provázející jeho funkční období. Tímto politikem není nikdo jiný než Margaret Thatcherová, jedna z nejvýraznějších britských politiků 20. století.

Margaret Thatcherová stála stejně jako nyní David Cameron v čele Konzervativní strany, za kterou Velké Británii vládla, a podobně jako Cameron, i Thatcherová vystřídala v Downing Street 10 labouristu. V jejím případě to byl James Callaghan, v případě Camerona se jednalo o Gordona Browna. Oba dva se také stali premiéry v době, kdy se svět potýkal s citelnou hospodářskou krizí. Tak, jak musel současný premiér řešit ekonomickou krizi, která začala v roce 2008, musela i Thatcherová zvládnout napravit dopady ropných šoků ze 70. let, které zasáhly Evropu včetně Spojeného království.

A i na evropské úrovni mají tyto dva politici mnoho společného. I Margaret Thatcherová za svou dlouhou vládu svedla mnoho bitev na obranu britských zájmů, ať už se jednalo o výši příspěvků do evropského rozpočtu, které byly z pohledu Britů

považovány za příliš vysoké, či vyjednávání o podobně Jednotného evropského aktu, který posunul Evropu k hlubší integraci nebo projektu jednotné evropské měny.

Vzhledem k podobnosti mezi vládami Margaret Thatcherové a Davida Camerona a vývoji v Evropě se nabízí hned několik otázek. Jaké povahy jsou přístupy bývalé premiérky a současného premiéra k evropské integraci? V čem se tyto postoje těchto dvou politiků od sebe liší? Co způsobilo případné rozdíly? A co jejich evropští partneři? Jak oni přistupovali či přistupují, k požadavkům a postojům Velké Británie během jejich vlád? Odpovědět na tyto otázky je úkolem této práce. Text si tedy klade za cíl zanalyzovat a popsat vztahy Spojeného království a Evropské unie, respektive jejího předchůdce Evropského společenství, během úřadování Thatcherové a Camerona na pozici ministerského předsedy a zjistit, co tyto vztahy ovlivnilo. Snaží se také zjistit, jak se osobní postoje těchto dvou premiérů odrážely v jejich pozici uvnitř Konzervativní strany.

Výzkumné otázky a metodologie

Jak již bylo výše uvedeno, hlavním cílem práce je srovnání vztahů Velké Británie k evropské integraci. První výzkumná otázka této práce tedy zní:

Do jaké míry se liší evropská politika Margaret Thatcherové a Davida Camerona a jak se tyto rozdíly odrážejí ve vztazích Spojeného království a Evropského společenství, respektive Evropské unie?

Tuto otázku lze pojmut a zkoumat z mnoha různých pohledů a výkladů. Jednou z možností jak odpovědět je použití euroskepticismu. Tento přístup hodnotí, jak se zkoumaný objekt staví k problematice evropské integrace, kterou může odmítat nebo vítat. Navíc v případě Spojeného království se jedná o koncept značně příznačný, jelikož Britové jsou označováni za euroskeptický národ.

Cílem této práce je také ukázat hloubku tohoto konceptu, který nelze chápat pouze jako jednodimenzionální pojem. Snaží se představit šířku ideje euroskepticismu a její jednotlivé dimenze, a nejen tu, ve které se jedná o jakékoliv odmítání evropské integrace. Také se snaží demonstrovat tento multidimenzionalismus na příkladu Velké Británie. Text prezentuje, že problematika britského euroskepticismu je mnohem komplexnější, než se může zdát. I když se na první pohled jeví, že Britové se straní Evropské unii a odmítají celoevropská řešení, jsou právě oni, kdo prosazuje změny i integraci ve vybraných oblastech a prosazují určité politiky na evropskou úroveň.

Ve druhé výzkumné otázce této práce se pak odráží nejnovější element, který v debatě o britském euroskepticismu můžeme pozorovat. Tímto prvkem růst podpory proti-evropských stran, jakou je třeba právě UKIP. Otázka tedy zní:

Jak se odráží rostoucí podpora Strany za nezávislost Spojeného království (UKIP) v evropské politice Davida Camerona a zda lze tento fenomén pozorovat i během vlády Margaret Thatcherové?

Text se tedy snaží prozkoumat dopady, které má strana UKIP na formulování oficiální britské evropské politiky. UKIP ve Spojeném království představuje nový fenomén. Její rostoucí podpora má tendence narušovat tradiční rozložení politických sil na Britských ostrovech. Ptát se na to, jak ovlivňuje britskou politiku, je zcela relevantní. Navíc srovnávají-li se dvě období britsko-evropských vztahů, je otázka zda se podobné politické síly a uskupení objevovali i dříve než jen za vlády Davida Camerona, zcela na místě. Práce si klade za cíl právě toto zjistit a ukázat možnou přítomnost či nepřítomnost tohoto fenoménu i za vlády Margaret Thatcherové.

Na základě těchto dvou výzkumných otázek se tak nabízí hypotéza: *s rostoucí konkurencí cílící na voliče, kteří odmítají evropskou integraci, roste i euroskepticismus v politice Konzervativní strany*, kterou text zpracovává z pohledu „teorie“ euroskepticismu. Práce je koncipována jako případová studie, která je zpracována idiografickou komparativní metodou, kdy se srovnávají fakta o dvou období britsko-evropských vztahů s cílem určit shody a neshody v těchto faktech. Výzkum tak má tři části - operacionalizace, empirické zjišťování a analýza.

Operacionalizace euroskepticismu je nezbytná, aby šlo ověřit hypotézu práce. Pomocí této operacionalizace, prováděné v první kapitole, lze následně zkoumat euroskepticismus Margaret Thatcherové a Davida Camerona. Tento proces překladu pojmů z teoretického do observačního jazyka je prováděn skrze diskuzi o zpracování tématu v současné literatuře. Ta nabízí spoustu pohledů na euroskepticismus, které mohou mít širokou škálu podob, od odmítající jakoukoliv evropskou integraci, přes vyžadování současného stavu až takovou, která volá po větší integraci. Tyto pohledy je pro následující výzkum nutné roztřídit, aby bylo možné následně dobře pracovat s nasbíranými výzkumnými daty.

Výzkumná data jsou získávána skrze deskripci vztahů mezi Velkou Británií a Evropskou unií, respektive Evropským společenstvím a nastíněním historického,

geopolitického a ekonomického v kontextu vlád Thatcherové a Camerona. Popis vychází především z analýzy použité literatury a textů, které se těmto osobám věnují. Tato práce se tak z větší části neopírá o kvantitativní data. Tento druh informací je tak zapotřebí pouze při zkoumání podpory strany UKIP, ale i dalších konkurentů Konzervativní strany.

Sesbíraná data jsou následně použita při samotné analýze a ověřování hypotézy. Během tohoto analytického procesu dochází ke vlastní komparaci období Margaret Thatcherové a Davida Camerona z pohledu jejich euroskepticismu, hledají se průniky ale i rozdíly mezi nimi z pohledu euroskeptické teorie. Dochází zde ke kategorizaci jednotlivých politik těchto dvou premiérů Spojeného království. Jednotlivé jejich postoje jsou zařazeny na škále euroskepticismu. Také se zde provádí analýza možné proměny těchto politik během jejich vlád. Zároveň se zkoumá, jak tyto potenciaální změny korelují s růstem podpory stran konkurujících Toriům.

Přínos toho výzkumu lze spatřovat v definování konceptu euroskepticismu, ve které budou zahrnuty nejen starší definice, ale také shrnutí nejnovějších poznatků a přístupů k tomuto fenoménu. Práce tak alespoň trochu přispěje k debatě o různých druzích názorů na evropskou integraci. Návrh výzkumu může také být použit při zkoumání dalších nejen britských premiérů, ale i dalších politiků a vlád napříč Evropou. Další výzkum se tak může rozšířit i na další ministerské předsedy Velké Británie, případně zkoumat vliv euroskeptických politických skupení na ostatní evropské vlády a jejich politiky.

Nedostatek tohoto výzkumu je nedostatečná generalizace jeho výsledků. Z důvodu rozsahu práce byli vybráni pouze dva předsedové vlád, nelze tedy říct, že podobné chování lze přenášet i na ostatní. Hypotéza se zde ověřuje pouze na osobách Margaret Thatcherové a Davida Camerona a nelze toto ověření aplikovat na samotnou pozici britského premiéra. Aby bylo možné zobecnění, je nezbytné výzkum rozšířit. Riziko lze spatřovat také v chybném výkladu sbíraných dat, jelikož se jedná vesměs o kvalitativní proměnné, což může zkreslit výsledky.

Současný stav výzkumu

Témata euroskepticismu, eurooptimismu či jiných typů postojů vůči evropské integraci jsou v současné literatuře dobře zpracována. Definovat a generalizovat různé podoby vztahů vůči Evropské unii a jejich politikám se pokoušelo mnoho autorů. Mezi

přední vědce věnující se této problematice lze zařadit Alekse Szczeriaka a Paula Taggarta. V jejich knize *Opposing Europe? The Comparative Party Politics of Euroscepticism* předkládají základní konceptualizaci pojmu euroskepticismu. Svoji vlastní konceptualizaci v textu *The Two Sides of Euroscepticism* představili také Petr Kopecký a Cas Mudde. K dalším autorům patří Robert Harmsen nebo Cécile Leconte. V České republice se na pojem euroskepticismus zaměřuje Petr Kaniok nebo Lubomír Kopeček. Vztahu Velké Británie vůči Evropské unii se pak přímo věnují například Menno Spierning nebo Anthony Forster.

Období vlády Margaret Thatcherové je v literatuře velmi podrobně zpracováno. Sama Thatcherová vydala několik autobiografií, jako jsou například *Roky na Downing Street*, která se zabývá obdobím jejího předsednictví britskému kabinetu, nebo *Statecraft*, ve které reflektuje mezinárodní vztahy. K mnoha autorům píšícím o této premiérce patří John Campbell (*The Iron Lady*) či Paul Sharp (*Thatcher's Diplomacy: The Revival of British Foreign Policy*). V Česku se její osobě věnuje mimo jiné třeba český europoslanec Hynek Fajmon. V roce 1991 pak byla založena Nadace Margaret Thatcherové (The Margaret Thatcher Foundation), která spravuje její odkaz a stará se o další šíření hodnot, které zastávala. Vztah Spojeného království a Evropského společenství mezi léty 1979 až 1990 je pak nesčetně sepsán v pracích věnující se historii evropské integrace a participaci Británie v ní. Zmínit lze například text *United Kingdom: red lines defended* od autorů Neilla Nugenta a Davida Phinnemora nebo *Margaret Thatcher, Tony Blair and the Eurosceptic Tradition in Britain* Olivera Daddowa.

Oproti tématům euroskepticismu nebo Margaret Thatcherové je období vlády Davida Camerona v současné odborné literatuře zpracované málo. Jedná se o poměrně čerstvé téma. Většina prací nějak hodnotící počínání současné britského ministerského předsedy a současné vztahy mezi Brity a EU tak pochází od různých think-tanků a komentářů v novinách a časopisech, jako jsou například Wilfried Martens Centre for European studies, Open Europe, The Economist nebo The Guardian či The Wall Street Journal. Textů zahrnující Camerona, třeba i společně s Thatcherovou, často svůj rozsah ukončují před Cameronovým zvolením premiérem. Sem patří třeba článek *'Mother's Boy': David Cameron and Margaret Thatcher* od Stephena Evanse nebo kniha Tima Balea *The Conservative Party: From Thatcher to Cameron*.

Jednou z klíčových zdrojů informací pro tuto práci a především její teoretickou část je již zmiňovaná kniha Cécile Lecontoveové *Understanding Euroscepticism*. Ta se zaměřuje na euroskepticismus jako na fenomén, který ovlivňuje evropskou politiku. Ukazuje jej jako politickou ideologii stavící se protiintegračně. Kniha ukazuje, jak se s postupem integračního procesu měnila jeho podoba. Také se zaměřuje na to, odkud získává podporu a co ovlivňuje jeho sílu ovlivňovat veřejné dění. Pro tuto práci je klíčová kapitola *Varieties of Euroscepticism*, ve které se autorka věnuje jednotlivým variantám euroskepticismu. Různým podobám skepse vůči evropskému integračnímu procesu také nabízí i kapitola *Determinative Factors of Euroscepticism* od Antona Pelinky ve sborníku *Euroscepticism and European Integration* editovaném Krisztinou Aratóovou a Petrem Kanionkem. Tento text předkládá čtenáři určení euroskepticismu pomocí teorie štěpných linií ve společnosti.

Při kategorizaci různých úrovní euroskepticismu ve veřejné politice pak práce čerpá z textů Taggarta a Sziczeriaka *The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States*, *The Two Sides of Euroscepticism* od Kopeckého a Mudda či stati Sofie Vasilopoulouové *Varieties of Euroscepticism: The Case of the European Extreme Right*. Tito autoři zde představují své způsoby, jak třídit nesouhlas s evropskou integrací. Používají k tomuto studiu zaměřené na euroskeptické strany ve střední Evropě, respektive evropskou krajní pravici v případě Vasilopoulouové. Čistě diskuzi o typologii euroskepticismu se věnuje ve svém velmi dobrém článku *Uchopení neuchopitelného? Stranický euroskepticismus v kontextu pozitivních postojů politických stran k EU*, který byl vydán ve čtvrtém čísle *Politologického časopisu* z roku 2007, Petr Kaniok. Ten zde nabízí českému čtenáři přehledně chronologicky zařazené nejslavnější proudy typologie euroskepticismu. Sám pak na jejich základě navrhuje novou vlastní klasifikaci.

Informace tykající se přímo euroskepticismu ve Velké Británii pak tato práce čerpá z kapitoly *British Euroscepticism* napsané Mennoem Spieringem do sborníku *Euroscepticism: Party Politics, National Identity and European Integration*, kterou Spiering společně s Robertem Harmsenem i editoval. Britskému euroskepticismu, zvláště pak tomu krajně pravicovému se věnuje článek *The rise of post-imperial populism: the case of right wing Euroscepticism in Britain* Chrise Gifforda.

Při zkoumání postojů Margaret Thatcherové k evropskému integračnímu procesu práce vychází mimo jiné z jejích pamětí *Roky na Downing Street*, ve které sama předkládá

svůj detailní pohled na politiku, kterou během svého úřadování dělala. Vztah bývalé britské premiérky a euroskepticismu v britské politice pak líčí článek *'One Woman's Prejudice': Did Margaret Thatcher Cause Britain's Anti-Europeanism?* od Cary Fontanaové a Craige Parsonsna. Autoři se v něm zamýšlí, zda to byla právě ona a její vláda, kdo udělal z britské pravice odpůrce evropské integrace a Spojené království postavil do role „obtížného partnera“ (awkward partner) Evropské unie. Vztah Thatcherové a Evropy pak popisuje kapitola *Margaret Thatcher and the EU*, jejímž autorem je David Ramiro Troitiño a která vyšla v publikaci *European Union: Current Political and Economic Issue*. Text ukazuje názory Thatcherové na evropský integrační proces, ale i jednání a střety mezi touto premiérkou a ostatními evropskými politiky. Kniha *The Tories and Europe* od Johna Turnera sleduje, jak během posledních 30 let 20. století otázka Evropy vedla k volebnímu rozkladu Konzervativní strany. Tato práce pak z ní čerpá především informace týkající se roli Thatcherové při projednávání Jednotného evropského aktu. Informace věnující se odchodu britské premiérky z politiky jsou získávány z *The Thatcher Revolution: Margaret Thatcher, John Major, Tony Blair, and the Transformation of Modern Britain, 1979-2001* autora Earla Aarona Reitana. V neposlední řadě v oblasti zkoumání Margaret Thatcherové práce zkoumá i její slavný projev na belgické College of Europe v Bruggách a neméně slavný proslov „No. No. No.“ v britském parlamentu. Oba dva je možné naleznout na osobních stránkách Thatcherové, či ve video podobě na serveru Youtube.

Text Juhy Jokely *David Cameron's European policy: Britain sidelined by Euroscepticism and the Economic Crisis* nabízí pohled na evropskou politiku Davida Camerona. Popisuje se zde, jak v této jeho politice odráží euroskeptický tlak z Konzervativní strany a neochota představitelů Evropské unie přistupovat na požadavky Velké Británie. Na vliv Margaret Thatcherová na Camerona pak představuje *'Mother's Boy': David Cameron and Margaret Thatcher* od Stephena Evanse. Autor zde píše o souladu mezi těmito dvěma politiky v oblasti způsobu vládnutí a chování uvnitř strany stejně tak i rétoriky. Za zmínku rozhodně stojí také práce Roberta Baldoliho *Shaping a Collaboration: The Spitzenkandidaten Procedure as a Transparent Best Practice*. Baldoli se v ní sice podrobně věnuje nové proceduře jmenování předsedy Komise, nicméně zmiňuje zde i pozice a chování Davida Camerona během procesu nominace Jeana Clauda Junckera na tento post. K dalším zdrojům, které jsou při zkoumání Cameronovy politiky použity, patří také komentáře evropských think-tanků jako je Open Europe, Wilfried

Martens Centre nebo Europp, provozovaný The London School of Economics and Political Science.

Struktura a vymezení práce

Struktura práce kopíruje návrh výzkumu. Práce se tak skládá ze čtyř kapitol. První kapitola je teoretická. Text se v ní zaměřuje na definování různých přístupů k evropské integraci. Vysvětluje zde, co znamenají pojmy eurooptimismus a euroskepticismus. Osvětluje rozdíly mezi euroskeptickým, eurorealistickým a euroodmítavým postoji. Jejím cílem je vytvořit kategorie, do kterých lze zařadit jednotlivé evropské politiky jednotlivých politiků, zvláště pak zkoumaných Thatcherové a Camerona, o což se text bude snažit v jeho dalších částech. Bude zde také obecně charakterizován i samotný britský euroskepticismus a teorie, které jej vysvětlují.

Druhá a třetí kapitola se pak zaměřuje již na samotná empirická data, která budou použita k následné analýze. V kapitole číslo 2 se práce zaměřuje na vztahy Velké Británie a Evropského společenství (předchůdce EU) během období mezi roky 1979 až 1990, tedy doby, kdy vládě Spojeného království předsedala Margaret Thatcherová. Tato kapitola popisuje, jak se proměnila britská politika vůči Evropě po výměně labouristického za konzervativní kabinet. Zkoumají se zde taky jednání vedené Thatcherovou, která se zabývala objemem britských plateb do rozpočtu Společenství. Zajímá se mimo jiné i o britský příspěvek v projektech jednotného trhu a jednotné měny, jejichž konkrétní podoby se začaly formovat během 80. let 20. století a které pozice Spojeného království silně ovlivnily.

Třetí kapitola se zaměřuje na současné britsko-evropské vztahy po nástupu Davida Camerona do premiérského křesla v roce 2010. Ukazuje změnu v britském přístupu směrem k EU po nástupu konzervativně-liberální vlády. Analyzuje, jak se ve vzájemných vztazích odrážela rostoucí popularita protiintegrační strany UKIP. Zmiňuje i jaké dopady měl příslib referenda o setrvání Velké Británie v Unii, které se Cameron zavázal uspořádat v roce 2017 v případě, že vyhraje parlamentní volby v roce 2015. Řeší i reflexi těchto vztahů v procesu obsazování postu předsedy Evropské komise po volbách do Evropského parlamentu z roku 2014.

V poslední kapitole se pak provádí samotná komparace vzájemných britsko-evropských vztahů během vlád obou premiérů. Hledá průniky těchto dvou období. Vysvětluje, zda tyto shody a podobnosti měly stejnou příčinu nebo byly způsobeny

rozdílnými okolnostmi. Zaměří se na paralely, mezi jednáním Thatcherové o vytváření jednotném trhu a měny, Cameronovými postoji při projednávání evropských opatření sloužící k ochraně eura a evropského hospodářského růstu. Text také srovnává jaké vzájemné vztahy mezi těmito dvěma britskými premiéry a předsedy Evropské komise a dalšími čelními evropskými politiky. Odpovídá i na otázku, jak moc se Margaret Thatcherová a David Cameron shodovali, či lišili ohledně členství v Evropském společenství, resp. v EU. V neposlední řadě, se práce v této části zaměří i na to, jak se prosazovaná evropská politika odrážela na pozici těchto dvou stranických lídrů uvnitř jejich Konzervativní strany.

1. Euroskepticismus

Zeptá-li se někdo na otázku, jaký je vztah Velké Británie k Evropské unii, první slovo, které většinu lidí napadne je, euroskeptický. Jedná se o slovo, jehož popularizaci se postaral britský národní deník The Times. V článku z června 1986 takto označovaly osobu, která není příliš nakloněná nárůstu pravomocí Evropských společenství (Harmsen, Spiering 2004: 15–16). Od této doby se užívání tohoto pojmu rozšířilo do celé Evropy jako pojmenování pro negativní vztah k evropské integraci, který však může zahrnovat širokou skupinu názorů. Chceme-li zkoumat euroskepticismus, je nezbytné jej definovat a vytvořit jeho různé kategorie. Tato kapitola se zaměří právě na hledání této definice. Zároveň také uvede, jak k tomuto pojmu přistupovali přední odborníci zkoumající euroskepticismus. Závěr této kapitoly se pak věnuje přímo euroskepticismu ve Velké Británii. Nastíní se tak prostředí, ve kterém se Margaret Thatcherová a David Cameron museli pohybovat a vládnout.

Samotný výraz euroskepticismus se zakládá ze tří částí: předpony euro-, kořene slova skepse a koncovky -ismus. Předpona euro- naznačuje, že tento pojem se týká Evropy a integračního procesu, který v ní odehrává. Kořen slova, skepse, znamená pochybnost, nedůvěra, otevřený k přesvědčování a koncovka -ismus odkazuje na ideologický význam tohoto pojmu (Sørensen 2008: 5) Slovo euroskepticismus lze tak chápat jako označení pro ideologii, která se staví kriticky a odmítavě směrem k evropské integraci.

Výzkum pojmu euroskepticismus v politice je díky jeho komplexnosti poměrně složitý proces. Existují tři důvody proč tomu tak je. Zaprvé se jedná o buzzword, módní slovo, které slouží politikům k formulování a prosazování svých zájmů. Dále pak zadruhé, díky své šířce zahrnuje všechny možné politické strany a jedince, kteří mohou mít zcela diametrálně odlišné názory na záležitosti týkající se evropské integrace. A zatřetí, v akademických kruzích lze pozorovat roztržku mezi dvěma přístupy, která se točí okolo dichotomie ideologie versus strategie. Toto akademické zkoumání se týká euroskepticismu, který vychází z pozorování politických stran (stranicky založený euroskepticismus). Jedni autoři uvádějí, že kritičnost ke sjednocování Evropy pramení z původu stran, jejich ideologie a identity, zatím co ostatní argumentují, že zdrojem jsou pozice ve stranickém systému, volební strategie a taktika pro chování v koaliciích (Neumayer 2008: 136, Leconte 2010: 106–111). Při zkoumání euroskepticismu Davida

Cameron a Margaret Thatcherové je tedy nezbytné najít průnik těchto dvou akademických proudů a pokusit se najít univerzální definici, která by jejich prosazované politiky vysvětlovala nejen pouze z pohledu ideologie nebo stranické soutěže, jelikož je velmi pravděpodobné, že důvody proč tito politici prosazovali takovou politiku, vycházejí z obou dvou přístupů.

1.1. Dimenze a varianty euroskepticismu

Složitost zkoumání euroskepticismu spočívá také v jeho šíři. Pod tímto se schovává celá řada různých oblastí, ve kterých lze pojem euroskeptický použít jako označení negativního vztahu vůči Evropské unii. Tato podkapitola je zaměřena na určení jakých dimenzí a variant může euroskepticismus nabírat.

Faktorů, jak euroskepticismus determinovat, existuje několik. Anton Pelinka uvádí variaci teorie cleaves, štěpných linií vytvořených Steinem Rokkanem či Seymourem Martinem Lipsetem jako jednu z možností, jak k tomuto přistupovat. U euroskepticismu tak lze pozorovat šest dimenzí: horizontální, vertikální, mezinárodní, historickou, ekonomickou a kulturně-náboženskou. Horizontální dimenze ukazuje vztah centrum – periferie. Odkazuje se zde na posilování centra, evropských institucí, na úkor národních vlád. Ve vertikálním rozměru se jedná o elity a společnost, kdy neelitní většina společnosti nesdílí supranacionalistický přístup elit a vytváří se tak mezera mezi nimi. Mezinárodní dimenze poukazuje na pocit ohrožení malých zemí ze strany dominantních velkých a silných států. Historický rozměr se týká rozdělení na staré a nové členské země Evropské unie, které rozděluje rozdílná historická zkušenost a motivace k integraci (sjednocení Západu vs. zapojení se do demokratické a ekonomicky prosperující společnosti). Rozdíly mezi čistými plátcí a čistými příjemci jsou zahrnuty v dimenzi ekonomické. A poslední kulturně-náboženský rozměr ukazuje rozpor mezi zastánci křesťanského charakteru Evropy a sekularisty a jejich rozdílný pohled na členství muslimského Turecka v EU (Pelinka 2009: 15, 18–31). Tyto dimenze tak ukazují sporné body v diskuzi o podobě a směru, kterým se má Evropská unie ubírat.

Jiný přístup nabízí Cécile Leconteová. Ta se zabývá euroskepticismem z historického hlediska a dle toho určila čtyři varianty, které odrážejí povahu tohoto pojmu. První variantou je euroskepticismus utilitární nebo též užitkový. Tato varianta odkazuje na dopady, které s sebou přinesla integrace na individuální i kolektivní úrovni a její největší rozšíření přichází v 90. letech 20. století. Tento trend je založen na dvou

faktorech: vzniku Hospodářské a měnové unie a rozšíření EU. Začínají zde být zpochybňovány přínosy Unie a volá se po re-nacionalizaci EU. Druhá varianta euroskepticismu je politická. Vyjadřuje odpor a nechuť k nastavování supranacionálních institucí, delegaci pravomocí a sdužování suverenity. Spadá sem stavění se proti politizaci evropských institucí a vytváření evropského superstátu. Třetí varianta skepse proti jednotné Evropě je založena na společenských hodnotách. Kritici EU se obávají, že Unie přesáhne svůj rámec a bude zasahovat i do fundamentálního hodnotového systému společnosti (např. rozvody, potraty, práva menšin, osobní svoboda). Poslední variantou je pak kulturní antievropanství. Zde se zpochybňuje Evropa jako civilizace. Antievropanství může mít dvě formy. První argumentuje s tím, že v Evropě neexistuje žádná sdílená etnická identita a hlubší integrace než zóna volného obchodu nemá smysl. Druhá forma antievropanství odkazuje na to, že sjednocení Evropy je v rozporu s národními zájmy a tradicemi. Evropská integrace je pouze výraz pro homogenizaci/globalizaci rozrušující národní hodnoty (Leconte 2010: 46–65).

Euroskepticismus tak pod sebe zahrnuje širokou paletu důvodů, proč zastávat odmítavé postoje stavějící se negativně vůči evropské integraci, což dokazuje multidimenzionalitu tohoto pojmu. Jeho rozsah se pohybuje od záležitostí politických, přes ekonomické až ke kulturním. Navíc tak jako není homogenní jeho výklad, se stejně různí i formy euroskepticismu v jednotlivých státech. V některých převažuje důraz na politické aspekty integrace (Francie, Dánsko), jinde zase cítí ohrožení svých kulturních hodnot (Irsko, Malta). Tyto rozdíly pramení z rozdílné historické zkušenosti, stejně tak i z rozdílného složení obyvatelstva (Leconte 2010: 68–69). Pokud se však zaměříme na všechny možné dimenze a varianty, zjistíme to, co je spojuje. Euroskepticismus tak lze definovat jako kritiku evropského integračního procesu, který podle euroskeptiků směřuje špatným směrem a ohrožuje národní zájmy jednotlivých členských zemí EU.

1.2. Úrovně euroskepticismu a jejich klasifikace

To bychom měli roztřídění euroskepticismu na základě obsahu a tématu jeho kritiky. Jeho formy se ale dají třídit i podle míry kritičnosti vůči Evropské unii a návrhu možných zlepšení. Existuje tak obrovské množství názorů na evropské sjednocování. Někdo i přes kritiku určitých chyb v návrhu, považuje EU za úspěšné dílo, které by mělo i nadále pokračovat. Jiní si zase myslí, že současný model integrace je špatný a měl by se hlouběji reformovat. Někteří skeptici pak považují Unii za zcela chybný projekt, který by

se měl nejlépe zrušit. Tato podkapitola se podívá na to, jak lze jednotlivé úrovně euroskepticismu roztřídit a klasifikovat. Jelikož práce zkoumá Margaret Thatcherovou a Davida Camerona, příslušníky Konzervativní strany, tato klasifikace se bude provádět na základě stranického euroskepticismu.

Jako první, kdo se pokusil o určité uchopení euroskepticismu z pohledu veřejné politiky, je Paul Taggart (Kaniok 2011: 85). Ten začal zkoumat jak jednotlivé politické strany, vyjadřují svůj odpor vůči evropské integraci. Taggart uvádí, že lze vyzorovat čtyři projevy toho odporu z pohledu stran. Prvním projevem jsou monotematické strany. Jediným jejich programem je vymezování se proti EU. Snaží se svým euroskepticismem mobilizovat voliče, často se tak jedná o ad hoc koalice. Dále lze pozorovat protestní euroskeptické strany. Pro ně je opozice vůči Unii jen další součástí celkové antisystémové opozice. Za třetím projevem se skrývají etablované strany s koaličním potenciálem, které zastávají euroskeptické postoje. Jako poslední Taggart uvádí euroskeptické frakce uvnitř proevropských stran. Tyto skupiny bývá těžké odhalit. Klíčové je zde pozorovat, zda se část strany nechce odtrhnout od hlavního stranického proudu nebo lze vidět určitou spolupráci mezi straníky na toto téma (Taggart 1998: 368–369). Toto rozdělení tak jde používat při zkoumání stran a politických skupin jako celku. Přenos této klasifikace na politika-jedince je problematický. Navíc zde nám nic nenapovídá, o jak silný euroskepticismus se jedná.

1.2.1. Tvrdý versus měkký euroskepticismus

O pár let později, v roce 2002, Paul Taggart společně s Aleksem Szczerbiakem upravují rozdělení euroskepticismu na dva proudy – tvrdý a měkký. Zmínky o tomto odlišení lze najít již v jeho předchozí kvalifikaci, kdy v souvislosti s přijímáním Smlouvy o Evropské unii, hovoří takto: „...opozice vůči Maastrichtu může být „měkkým“ ztělesněním širšího neklidu, u kterého je nepravděpodobné aby se projevoval v „tvrdší“ formě (tedy absolutní opozici vůči EU)...“¹ (Taggart 1998: 367).

Taggart a Szczerbiak popisují rozdíly mezi měkkým a tvrdým euroskepticismem takto:

¹ Anglický originál: „Opposition to Maastricht may be the “soft” embodiment of a broader disquiet that is unlikely to be manifested in “harder” form (i. e. out and out opposition to the EU)...”

„Tvrký euroskepticismus je tam, kde je zásadní odpor k EU a evropské integraci, a proto může být viděn ve stranách, které si myslí, že by jejich země měli ukončit své členství (v Unii), anebo jejichž politiky směrem k EU se shodují s opozicí vůči celému projektu evropské integrace, tak jak je koncipovaný v současnosti.“

„Měkký euroskepticismus je tam, kde není zásadní odpor k evropské integraci nebo členství v EU, ale kde jsou obavy z jedné (nebo více) oblastí politiky vedoucí k vyjádření kvalifikované opozice vůči EU, nebo kde je pocit, že „národní zájem“ je v současnosti v rozporu s plánem Unie.“ (Taggart, Szczerbiak 2002: 7)

Tvrký euroskepticismus lze pozorovat u dvou druhů stran a to u monotematických protiintegračních stran a stran, jejichž nesouhlas s Evropskou unií je ohraničen jejich ideologií (příliš kapitalistický pro komunisty, příliš socialistická pro konzervativce nebo hodně liberální pro socialisty či byrokratická pro populisty). Oba dva tyto tábory chtějí zásadně změnit podmínky setrvání jejich země v Unii, ale často jsou jejich podmínky tak striktní, že jsou de facto v rozporu se samotným členstvím v EU. Měkký euroskepticismus se vyskytuje u stran, které protievropské postoje využívají jako součást jejich politického repertoáru v soutěži o evropské záležitosti. Jedná se především o udržování *statusu quo*, než dalšího prohlubování integrace (Taggart, Szczerbiak 2002: 7–8). Vymezení tvrdého euroskepticismu je celkem jasné. U měkkého euroskepticismu však lze narazit na problém s jeho šířkou. Pod tento typ se může schovat jakákoliv kritika integračního procesu, třeba i taková, se kterou strany snaží pouze získat politické body.

Tato typologie pracující se dvěma podobami odporu k EU byla kriticky přijata a její nedostatky si uvědomovali sami její autoři. V roce 2003 tak vydávají její reformovanou podobu. Ta stále pracuje s tvrdým a měkkým euroskepticismem. Taggart a Szczerbiak nově reformulovaly jejich významy. Pod tvrdou skepsí vůči jednotné Evropě se skrývá *„principiální opozice vůči projektu evropské integrace v podobě, jakou představuje Evropská unie.“* Nová měkká varianta euroskepticismu (označována nově jen jako *euroskepticismus*) označuje situaci, kdy *„nejsou principiální námitky proti přenášení pravomocí na nadnárodní orgány v rámci projektu evropské integrace, jakou například představuje EU, ale existuje opozice vůči současné nebo budoucí plánované trajektorii Unie založené na úmyslném rozšíření kompetencí ze strany EU“* (Taggart, Szczerbiak

2003: 12). Tato upravená klasifikace se stala velmi populární a v současné době se jedná o nejpoužívanější při třídění euroskepticismu (Kaniok 2011: 86). Díky pouhým dvěma kategoriím se jedná o velmi jednoduchý nástroj pro určování úrovně síly opozice vůči EU. Alternativy k dílu Taggarta a Szczerbiaka nabízejí mnohem komplexnější přístup k této tématice.

Například Nicolò Conti a Luca Verzichelli rozšiřují tuto kategorizaci o pozitivní vztah k integraci. K tvrdému a měkkému euroskepticismu přidávají *neutrální postoj*, kdy vztah k evropskému sjednocování či EU není jasně vyjádřen, *funkční europeanismus*, který označuje stav, kdy strany vnímají výhody sjednocování z rozumového hlediska, tedy, že integrace není závazným cílem, ale pouze nástrojem k prosazování národních zájmů nejlépe za zachování *status quo*, a *ztotožňující (identitární) europeanismus*, který označuje principiální podporu sjednocené EU a ochotu přenášet pravomoci na nadnárodní úroveň (Conti 2003: 17).

1.2.2. Rozptýlená a specifická podpora

V jiné reakci na Taggartovu a Szczerbiaku typologii představují již vlastní klasifikaci euroskepticismu i Petr Kopecký a Cas Mudde. Ti předchozímu dělení na tvrdou a měkkou opozici vůči evropské integraci vyčítají především jeho měkkou část. To považují za příliš širokou, do které lze zahrnout jakýkoliv nesouhlas s jakýmkoliv politickým rozhodnutím EU. Zároveň upozorňují, že jasný rozdíl mezi tvrdým a měkkým euroskepticismem je později rozmazán, když Taggart a Szczerbiak začali označovat jako tvrdý euroskepticismus i principiální námitky vůči současné formě evropské integrace, tedy Evropské unie. Nemají tak rozdělený odpor k samotné myšlence integrace ale pouze typu její formy. Kopecký a Mudde tedy ve své kategorizaci hovoří o dvou druzích vztahu, podpory, ideje jednotné Evropy – rozptýlené (diffuse, podpora obecných myšlenek evropské integrace) a specifické (specific, podpora obecné praxe integrace Evropy, což je EU a její vývoj) (Kopecký, Mudde 2002: 300). Tyto dvě nově představené dimenze způsobují celkovou kompletnost tohoto přístupu.

Tyto dva rozměry totiž můžeme dále dělit. Na základě rozptýlené podpory tak můžeme Evropany dělit na eurofilů a eurofobů. Jako eurofilové se označují ti, kteří nejen zastávají názor, že Evropa by se měla přeměnit v superstát, ale i ti kteří vidí integraci výlučně z ekonomického pohledu. Eurofobové pro změnu zastávají myšlenky, že by se Evropa neměla vůbec integrovat a to z důvodu své ideologie (nacionalisté, socialisté,

izolacionisté...) nebo zkrátka z přesvědčení, že jednotná Evropa není z důvodu velké diverzity kompatibilní s národními státy. Specifická podpora pro změnu rozděluje lidi podle toho, jaký mají názor na Evropskou unii, na EU-optimisty a EU-pesimisty. EU-optimisté věří v unijní projekt i ve směr, kterým se ubírá. Naopak EU-pesimisté nepodporují EU a ani směr, kterým se ubírá (Kopecký, Mudde 2002: 300–302).

Takže zde jsou dvě dimenze, každá se dvěma kategoriemi. Když se toto vynásobí, tak jsou tady hned čtyři druhy názorů na evropskou integraci, které vznikly kombinací vždy jedné kategorie jedné dimenze s jednou kategorií z dimenze druhé. Rozlišujeme tak *euroentuziasty* (eurofil a EU-optimista, podporují evropskou integraci i současný vývoj EU), *europragmatici* (eurofob a EU-optimista, nepodporuje evropskou integraci, ale podporují EU, protože v ní vidí zisk pro svou zemi či volební obvod), *euroskeptikové* (eurofil a EU-pesimista, podporují evropskou integraci, ale odmítají současný stav a směřování EU) a *euroodmítači* (eurofob a EU-pesimista, odmítají jak evropskou integraci, tak i projekt EU) (Kopecký, Mudde 2002: 302–303). Pro větší přehlednost je tato kategorizace zobrazena v následující tabulce. Kopecký a Mudde se tak ve svém přístupu k typologii euroskepticismu nezabývali jen opozicí k Unii a sjednocování Evropy, ale uvádí zde také i pozitivní vztah k těmto záležitostem. Pomocí této kategorizace lze určit nejenom, jestli je strany či politici euroskeptický nebo ne, případně jak silně odmítá EU, ale i to jak silně jsou strany a jejich představitelé pro sjednocení Evropy.

Tabulka: Typologie podle Kopeckého a Mudda (Kopecký, Mudde 2002: 303).

		Podpora evropskou integraci	
		Eurofilové	Eurofóbové
Podpora Evropské unie	EU-optimisté	Euroentuziasté	Europragmatici
	EU-pesimisté	Euroskeptici	Euroodmítači

1.2.3. Šest kategorií podle Flooda a Usherwooda a princip, praxe, budoucnost podle Vasilopoulouové

Další alternativou jak hodnotit úroveň euroskepticismu typologie Christophera Flooda a Simona Usherwooda. Ti sice částečně souhlasí s Kopeckým a Muddem, že Taggart a Szczebiak se nedostatečně věnovali při vytváření svých závěrů provázanosti mezi ideologií a strategií politických stran a také, že pod měkký euroskepticismus lze zahrnout jakoukoliv námitku proti nastavenému směru evropské integrace. Flood a Usher však upozorňují, že Kopecký a Mudde užívají problematické názvosloví, zvláště pak v případě pojmenování jedné kategorie euroskeptici. Může vznikat riziko záměny této konkrétní třídy za obecný výklad euroskepticismu, tedy opozice nejen vůči Evropské unii, ale i integrace všeobecně. Navrhují tak přejmenování této skupiny spíše na EU-skeptici. Oba předchozí modely jsou pak společně kritizovány za svoje binární pojetí, kdy nelze dostatečně škálovat podporu či opozici ke sjednocování Evropy (Flood, Usherwood 2005: 3–6). Floodova a Usherwoodova kategorizace se tak snaží podchytit různé mezistupně mezi podporou a odmítáním.

Nově je představeno šest skupin, kteří se liší ve vztahu k integraci. *Maximalisté* podporují současnou podobu EU a integrace, zároveň se jí snaží co nejrychleji prohloubit. *Reformisté* také chtějí další prohlubování, uvědomují si však předchozí chyby, které je potřeba napravit. *Gradualisté* požadují, aby integrace postupovala, ale pomaleji a spíše postupně gradovala. *Minimalisté* jsou spokojeni se současným *statusem quo* a nepřejí si další změny. *Revizionisté* žádají, aby byla navracena část pravomocí zpět národním státům. A nakonec jsou zde *odmítači*, kteří odmítají integraci, případně se odmítají na ní podílet (Flood, Usherwood 2005: 6, Kaniok 2007: 348). Hlavní rozdíly mezi těmito skupinami jsou tak názory na další směřování evropského sjednocení.

A právě pohled na budoucnost EU do své typologie zařadila i Sofia Vasilopoulouová, která svoji kategorizaci založila na trojdimenzionální konceptualizaci evropské integrace. Ta se jí zabývá z pohledu principu, praxe a budoucnosti. Princip vyjadřuje touhu po mezistátní spolupráci na vyšší multilaterální úrovni. Praxe označuje institucionální rovnováhu mezi mezivládním a supranacionální vládnutím na celoevropské úrovni. Budoucnost se pak zabývá prokazatelnou ochotou k prohloubení spolupráce a přenesení více pravomocí a politika na EU. Podle toho jestli jsou lidé pro nebo proti těmto bodům, Vasilopoulouová vytvořila tři kategorie euroskeptiků. Prvním z nich je *odmítavý euroskepticismus*. Ten odmítá jak princip, tak praxi i budoucnost. Silně

antisupranacionalistický a nacionální rétorikou. Druhým, *podmíněný euroskepticismus*, neodmítá princip integrace, je v něm spatřován i přínos pro státy, nesmí však dojít ohrožení jejich suverenity. V praxi odmítají jakýkoliv příklon k supranacionalitě a zavrhnou jakoukoliv budoucí kooperaci na úrovni EU. A poslední, *kompromisní euroskepticismus*, přijímá princip integrace i současnou praxi. Budoucnost v sjednocenější Unii však nespátřují (Vasilopoulou 2009: 5–8). Typologie Vasilopoulouové tak představuje tradiční pojetí euroskepticismu bez ohledu na čistě pozitivní postoje k Evropské unii a procesu integrace.

Shrňeme-li si veškeré zde představené typologie euroskepticismu, všechny při jeho klasifikaci rozlišují mezi evropskou integrací a samotnou Evropskou unií. Na základě tohoto odlišení poté určují, o jaký druh euroskepticismu se jedná. Většina se pak zaměřuje nejen na negativní vztah ke sjednocování Evropy, ale i na vztah pozitivní. Pomocí těchto kategorizací lze tedy zařadit strany a politiky z celého politického spektra a ne pouze ty, kteří si nepřejí další prohlubování integrace. Při zkoumání vztahu EU a Velké Británie za období vlád Margaret Thatcherové a Davida Camerona je tak snadněji možné určit, zda jejich přístup k Unii není čistě euroskeptický či nikoliv.

1.3. Euroskepticismus ve Velké Británii

Poté co byl shrnut euroskepticismus obecně, lze již začít studovat Margaret Thatcherovou a Davida Camerona a jejich pozice směrem k jednotné Evropě. Než se však práce pustí do zkoumání a empirického zjišťování informací týkající se těchto dvou britských ministerských předsedů, je nutné zasadit jejich vlády do britského kontextu. Vztah Spojené království k Unii je dlouhodobě považován za ne příliš dobrý a britská společnost je považována za jednu z nejvíce euroskeptických v Evropě. Charakterizovat původ a obsah britského euroskepticismu tak pomůže zasadit výsledky tohoto výzkumu do správných souvislostí.

Základy britského negativní vztahu k evropskému integračnímu procesu lze najít ve čtyřech tradicích, které jsou hluboce zakořeněny v britské společnosti. První z nich je přístup, ve kterém se Britové chápou jako spíše jako světový než evropský národ. Toto je dáno geografickou polohou Spojeného království i jeho historickými vazbami na různé části světa. Velká Británie je ostrovní země oddělená od evropského kontinentu Lamanšským průlivem. Obyvatelé tohoto státu, podobně jako Finové, Irové nebo Portugalci, mluví o Evropě jako o jiném místě. Britové mají také výraznou koloniální

minulost, díky které si Británie vytvořila vazbu na ostatní země Commonwealthu, silné atlantické pouto se Spojenými státy americkými a dalšími svými bývalými koloniemi. Na rozdíl od ostatních koloniálních velmocí, například Francie, Holandska či Španělska, se Británie i přes svou účast v mnoha evropských válkách nezaměřovala mocensky na Evropu, ale své ambice směřovala vůči ostatním kontinentům. Nejlépe nálepku evropského „outsidera“ shrnul Winston Churchill, když prohlásil, že Británie je s Evropou ale ne její součástí (Fontana, Parsons 2015: 90; Grant 2008: 2).

Druhou britskou tradicí, která komplikuje vztahy s EU, je chápání, že vláda se zakládá na parlamentní suverenitě, která odmítá federální či sdílené pravomoci. Toto pravidlo je v britském systému hluboce zakořeněno. Exekutivní rozhodnutí jsou platná, pokud pocházejí z Parlamentu, což se velmi obtížně skloubí i se supranacionální evropskou autoritou. Podle třetí tradice Britové a jejich politici sami sebe chápou jako pragmatiky a ne jako utopisty. K politice tak přistupují spíše reformně než radikálně, raději než zásadní změnu je lepší postupovat pomocí ověřeného a praktického kompromisu. To je často v rozporu během jednání na evropské úrovni, kde se mnohdy jedná o abstraktní pojmy. Poslední tradice představuje britskou společnost jako vysoce liberální. Díky dokumentům jako byla Magna Charta, získal tento ostrovní národ silnější utvrzení ve svých občanských právech vůči státu než třeba Francouzi nebo Němci. Britové jsou tak mnohem kritičtější, co se týká státních zásahů do společnosti či ekonomiky (Fontana, Parsons 2015: 90–91). Tyto tradice jsou zvláště pak silné u Konzervativců. Silná hyperglobalistická ideologie Toriů pohání její euroskepticismus. Tento konzervativní světonázor zahrnuje národní hospodářství a politickou nezávislost v rámci globálního volného trhu (Gifford 2006: 583–584). Britské poněkud odlišné zvyklosti tak vytváří tenze mezi Spojeným královstvím a ostatními evropskými zeměmi a může způsobovat euroskepticismus v tomto ostrovním státě.

Britští kritici evropské integrace a EU tak poukazují na ohrožování jejich národní identity. Imperiální koncept britskosti (Britishness) vytvořen v době uzavření smlouvy o vytvoření unie Skotska s Anglií v roce 1707 pro účely redefinování „nového“ národa. Byla zde potřeba vymezení se typu „my versus oni.“ Od 70. let 20. století slovo „oni“ představuje Evropu. Euroskepticismus je zde využíván jako obrana silného národního mýtu a představuje předpoklady ohledně britské politické kultury, která je charakteristická bájného pocitu výjimečnosti a anglickým parlamentem jako středobodu politiky. Toto staví Evropu do pozice zásadního politického tématu, který představuje

hrozbu britského výjimečného sociálního a politického vývoje (Girfford 2006a: 856–857). Společností tak rezonují slova jako federalismus, suverenita, bruselská byrokracie, nezávislost, udržení libry, nezávislost, kontrolování vlastní záležitostí či nebyť veden Evropou a podobně (Daddow 2006: 84). Britský euroskepticismus tak volá po národním sentimentu. Jedná se tak především o politickou variantu opozice vůči evropskému sjednocování a především o surpanacionalizaci politiky.

Argument, že Evropa ohrožuje britskou národní identitu, používají zvláště euroskeptické populistické strany. Antievropanství je využíváno pro obnovu anglického národního uvědomění. Velké množství protievropských uskupení zde zastává pozici tvrdého euroskepticismu a volají po vystoupení Spojeného království z EU, čímž chtějí obnovit britskou státní nezávislost. Tato uskupení odkazují na to, že otázky týkající se Evropy jsou tak důležité, aby byly omezeny stranickou loajalitou. Debatu o evropských záležitostech tyti populisté převádějí v hlavní politické téma, který současný stranický systém nedokáže pojmout. Populistické myšlení se pak díky krizi stranického systému a nastavení volebního modelu přenáší do největší stran v Parlamentu. Gifford hovoří o takzvané populistické demokracii – strany se mění v masová hnutí. Volby postavené na principu „první bere vše“ a malé většiny dají určitou moc poslancům, kteří stojí ve stranické hierarchii nízko (backbencher), kteří mohou tlačit na vedení své partaje, aby přijala tvrdší postoj k EU. Příkladem může být bývalý labouristický premiér Gordon Brown, který přijal euroskeptický jazyk a založil svoji opozici vůči evropské integraci na základě „britských hodnot“ (Gifford 2006: 856–858, 866, Gifford 2014: 514, Spiering 2004: 129). Euroskepticismus se tak stává dominantním názorem v britské politické debatě. Evropské integrace je tak jedním z hlavních téma nejen vnější ale i vnitřní politiky Spojeného království.

V šíření euroskeptických kromě hlasitých politiků, hrají i média. Ta britská jsou proslulá negativním postojem myšlenkám na jednotnou Evropu. Téměř dvě třetiny všech prodaných novin, převážně bulvárního tisku, píše výhradně negativní, často zkomolené zprávy vykreslující Evropskou unii ve špatném světle. Mnozí novináři ve svých článcích otevřeně hovoří o nutnosti odchodu Velké Británie z EU či obviňují Evropu za všechny světové problémy (např. nacismus, marxismus...). David Rennie z týdeníku Economist toto shrnul do věty: „*EU se stala ekvivalentem tlustého chlapce s brýlemi, který je šikanován pokaždé přestávka.*“ Určitou roli zde však hraje i samotná EU, která často nedokáže dostatečně jasně a srozumitelně vysvětlit svoji politiku. V přídě, že se

veřejnoprávní média snaží informovat objektivněji o evropských záležitostech, jsou jejich redakce obviňovány z elitismu ze strany euroskeptické lobby, takže těmto názorům dávají větší prostor, jen aby zabránily případným žalobám. I samotní politici se dostávají pod tlak těchto médií, často tak skrývají svoje proevropské názory v obavě, že by mohly poškodit jejich politickou kariéru (Daddow 2006: 72, Grant 2008: 3–5). Názory podporující evropskou integraci zde mají těžké prosadit se do veřejného prostoru.

Největším testem britského euroskepticismu pak bylo referendum o setrvání Velké Británie ve společném trhu z roku 1975. V tomto všelidovém hlasování se 67 % voličů vyslovalo pro pokračování členství v tomto evropském společenství. Zbýlých 33 % si nepřála, aby se Spojené království nadále podílela na tomto integračním projektu. Společnost se tak projevila jako proevropská. Jenže již dva roky poté se ale podle průzkumů veřejného změnil ve prospěch euroskeptického tábora. Podpora pro vystoupení rozšířila na 47 %. V 80. letech pak protievropský vzrostl až na 71 %. Podle průzkumů MORI se však průměrný podíl euroskeptických názorů mezi léty 1977 až 1999 pohyboval okolo 45,8 % (Spiering 2004: 133–134). Průzkum agentury Panelbase z března 2015 pak ukazuje aktuální náladu ve společnosti. Podle tohoto šetření by v potencionální referendu o setrvání Velké Británie v EU pro hlasovalo 52 % voličů, zatím co proti by bylo 48 % (Panelbase.com 2015). Společnost této ostrovní země je tak rozdělena na dva téměř stejně velké tábory zastávající opačné názory týkající se pokračování britského členství v EU. Politici, chtějí-li získat moc, či si ji udržet, tak musí volit takovou rétoriku, aby dokázala přilákat voliče z obou dvou názorových proudů.

Spojené království se tedy v mnohém vymezuje vůči Evropě a mnohá opatření přijímaná na celoevropské úrovni jí nejsou k duhu. Existuje však jedna oblast integrace, kterou se Británie snaží budovat a vidí v ní svůj cíl. Jedná se o oblast volného trhu. Jeden z důvodů, proč se vůbec Britové zapojili do procesu evropského sjednocování, je právě hospodářství. Jednotný trh byl pro Velkou Británii tak významný, že i v referendu 1975 voliči odpovídali na otázku, zda si přejí zůstat v „*Evropském společenství (společném trhu)*“ (Sørensen 2004: 17). Taktéž anglický předchůdce slova euroskepticismus, anti-marketeer, odkazuje na odpor k tomuto trhu, nikoliv evropské integraci. Pro anglické elity představuje volný obchod bez zbytečných politických zásahu ideální model. Proto například Británie byla jednou ze zakládajících zemí projektu Evropského sdružení volného obchodu (European Free Trade Association – EFTA). V Anglii tento typ spolupráce představuje opozici k „kontinentálnímu“ modelu

protekcioismu, vládní kontroly, harmonizaci politik (Smith A. 2006: 435). Navíc před politizací evropských záležitostí měly značný vliv ekonomické kruhy, které si žádaly zapojení do evropských struktur. Až se zvýšením zájmu ze strany vlády dochází většímu zvažování národních zájmů než materiálních výhod (Forster 2002: 5). Velká Británie tak je ochotná podpořit evropskou integraci pokud odstraňování překážek v mezinárodním obchodu.

Spojené království je i přes svůj často euroskeptický pohled na EU příkladným členem tohoto společenství. Britové vykazují vysoký respekt k evropské legislativě. Tato země může být vzorem pro ostatní členské státy, co se týče implementace evropských směrnic a dodržování nařízení Evropského soudního dvora. Británie vykazuje třeba mnohem lepší výsledky v této oblasti než mnohem proevropštější Francie. Britský vliv je na úrovni vytváření celoevropské politiky brán často jako pozitivní a nutný brát ke zvažování. Zároveň je tato země jedna z největších podporovatelů „čtyř svobod“ (volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu), které bere vážně (Grant 2008: 1–2). I když jsou tedy Britové k evropské integraci skeptičtí, své závazky respektují a plní povinnosti, ke které vycházejí z jejich členství v EU.

Pokud se toto propojí s ostatními poznatky o obecné britském přístupu k evropské integraci obsažené v této podkapitole, lze říct, že ve Spojeném království převládá měkký euroskepticismus, kdy mnozí EU vytýkají její politiku, avšak si uvědomují přínosy, které členství v Unii s sebou přináší. Převládá zde především politická forma euroskepticismus, kdy Britové kriticky přijímají jakýkoli posun směrem k supranacionalismu. Hlavní cíl evropské integrace je spatřován odstraňování bariér pro mezinárodní obchod mezi jednotlivými státy.

2. Vztah Velké Británie a Evropského společenství během vlády Margaret Thatcherové

Po definování pojmu euroskepticismu a nastínění britského kontextu, se práce může pustit do empirického zjišťování vztahu Spojeného království a projektu evropské integrace za vlády Margaret Thatcherové a Davida Camerona. Začneme s premiérkou. Margaret Thatcherová je zatím jediná žena, která stála v čele britského kabinetu a zároveň je jednou z nejdéle vládnoucích ministerských předsedů Velké Británie. Během jedenácti let, kdy vládla Velké Británii, svedla na evropské úrovni spoustu bitev. Tato kapitola se zaměří právě na její postoje k probíhajícímu procesu evropské integrace. Nejprve se nastíní, jaká byla politická, hospodářská a i evropská situace, když Thatcherová nastupovala do funkce ministerského předsedy. Poté se zaměří na tři klíčové události, které výrazně ovlivňovaly britsko-evropské vztahy. Jedná se o otázku britského příspěvku do rozpočtu, jednání o Jednotném evropském a postoj k integraci v rámci měnové politiky. Závěr kapitoly se pak věnuje její dvěma slavným projevům, které jasně ukázaly postoje k integraci, které zastávala.

Margaret Thatcherová se stala předsedou vlády Spojeného království Velké Británie a Severního Irska 4. května 1979. Nastoupila tak po dvou labouristických kabinetech, které vedly tuto zemi v předchozích pěti letech. Ty prosazovaly typickou levicovou politiku sociálního státu se silným vládním intervencionismem. Během jejich vlády došlo k hospodářskému poklesu. Na Británii dopadaly hospodářské problémy způsobené mimo jiné i ropnými šoky z let 1973 a 1979. Situaci komplikovali silné odbory a časté stávky, které ochromovaly především energetický sektor. Stát se také vyrovnával s rostoucí nezaměstnaností a vysokou inflací, která v roce 1975 činila až 28,1 % (Benati : 133, Slaný 2003: 315). Thatcherová tedy zdědila zemi, jejíž hospodářství se potýkalo ekonomickými problémy, které nová premiérka musela řešit.

Co se týče evropské politiky v době nástupu Thatcherové, tak byla definována již zmiňovaným referendem o setrvání v Evropském společenství (ES). Toto referendum prosadil Harold Wilson, labouristický premiér mezi léty 1974 a 1976, v rámci předvolebního boje v roce 1974. Britové byli značně rozladěni výší britského příspěvku do rozpočtu Společenství. Wilson voličům slíbil znovuvyjednání podmínek členství v ES následovně konzultativním referendem o setrvání Velké Británie v tomto Společenství pod těmito novými pravidly. 67% souhlas voličstva s pokračováním britského členství

v tomto evropském integračním projektu, tak znamenal konec dohadů o formě participace Spojeného království v Evropě. Thatcherová, jako předsedkyně Konzervativní strany se během tohoto referenda postavila na stranu pro setrvání v ES k čemuž i vyzývala i voliče (Lewis 2014: 6, 15, Star News 1975, Fajmon 1999: 137). Na začátku vlády Thatcherové tak bylo jasné, že Británie nemá v úmyslu opustit Evropské společenství, ale že chce být jeho součástí. Jenže vyjednáváním nových podmínek členství problémy v britsko-evropském vztahu nezmizely.

2.1. Otázka britského příspěvku do rozpočtu EHS

První velkou záležitostí, kterou musela Margaret Thatcherová po svém nástupu do premiérské pozice, byla otázka britského příspěvku do rozpočtu ES. Tento již řešili předchozí vlády (viz. Důvody referenda z roku 1975), nová ministerská předsedkyně však udělal v této oblasti obrovský pokrok, a podařilo jí ji vyřešit.

Systém rozpočtu ES byl v době přistoupení Velké Británie do Evropského společenství založen na dohodách, že jeho velká část půjde na financování zemědělství, a že tyto prostředky budou získávány z vlastních zdrojů Společenství. Ty se skládaly cel, zemědělských dávek a z malé části daně z přidané hodnoty vybírané v jednotlivých členských zemích, jejíž výše se odvíjela od velikosti této daně, přičemž strop byl stanoven na 1 % DPH. Jenže právě toto nastavení bylo pro Spojené království velmi nevýhodné. Britský poměrně malý zemědělský sektor způsoboval, že podporou, které na něj Británie čerpala, byly velmi nízké. Toto však bylo v kontrastu s vysokým přispíváním do rozpočtu ES. Malé zemědělské odvětví nutilo k importu potravin. Transakce za nákup tohoto zboží se pak promítlo do vysokého příjmu státu z DPH, což vedlo k vysokým příspěvkům do rozpočtu Společenství vypočítávaného právě z této daně (Troitiño 2009: 129). Tato ostrovní země tak, i když patřila mezi nejméně prosperujících, co se týče hrubého domácího produktu, byla druhým největším plátcem do společného rozpočtu, hned za Německem. Hlavní oblast zájmů britských vlád tak vyřešit a změnit financování společné zemědělské politiky, do podoby výhodnější pro Británii. O změnu se snažila Wilsonova vláda během nového vyjednávání podmínek členství v rámci referenda o setrvání v ES. Zároveň se labouristické vlády snažili o rozšíření výdajových programů Společenství například skrze podpory pilotních projektů Regionálního rozvojového a Sociálního fondu. Tyto snahy však byly neúspěšné a bylo jasné, že nová vláda Margaret Thatcherové bude muset hledat dlouhodobější řešení (Wallace 2012: 541–542).

Na začátku své vlády, začala Thatcherová požadovat vytvoření rabat systému. Její požadavky však narážely na odpor a neochotu k jednání především u některých ostatních členských států ES a hlavně Evropské komise. Ta byla vždy zdráhavá, co se týká zapojení se do diskuze ohledně čistých finančních toků do jednotlivých zemí. Nechtěla tak podporovat státy v hledání *juste retour*, férového návratu, tedy získat od společenství více méně stejně, jako do něj poslat. Tehdejší postup automatických příspěvků z rozpočtu byl ale považován za ortodoxní. Tuto ortodoxnost však britský příspěvek narušoval. Přístup Thatcherové během jednání v této oblasti byl považován za *ne-communautaire* (Laffan, Lindner 2010: 215–216). Při vyjednávání nových podmínek pro čerpání peněz z ES, tak bylo nutné jít proti duchu Společenství, kdy pro všechny platí stejné podmínky, a mnohem více prosazovat národní zájmy nad těmi společnými.

Prvním setkáním, na kterém Thatcherová řešila otázku britského příspěvku do rozpočtu ES, byla summit Evropské rady v Dublinu 1979. V tento rok končili přechodné dohody upravující velikost posílaného finančního obnosu. Ten vzrostl ze 102 milionů liber v roce 1973 na 947 milionů liber v roce 1979 (Cooper 2012: 1194, Euromove 2011). Dublinské setkání hlav států Evropského společenství proslul především legendárním vystoupením Margaret Thatcherové, kde pomocí své kabelky emotivně zdůrazňovala, že chce „své peníze zpět“ („My money back“). Francouzský prezident Valéry Giscard d'Estaing a německý kancléř Helmut Schmidt byli tímto jednáním zděšeni, nicméně toto Thatcherovou při prosazování svých cílů nezastavilo (Peet, Ussher 1999: 9). První dohoda mezi Velkou Británií a Evropským společenstvím přichází již na konci května 1980. Základě této Bruselské dohody jsou Spojenému království poskytovány refundace ze společného rozpočtu pro roky 1980 a 1981 s možným rozšířením na rok 1982. Z důvodu, že tyto náhrady byly vypláceny v roce, který následoval po tom, ke kterému byly přiřazeny, došlo k dalšímu rozšíření o rok 1983. Rada ministrů také obdržela mandát k nalezení trvalejšího řešení, založeného mimo jiné i na restrukturalizaci rozpočtu a reformě zemědělské politiky (Denton 1984: 121–122). Thatcherová z dočasných dohod moc nadšená nebyla a nechtěla je přijmout, pod tlakem přecházejícího i z vlastní vlády je však přijala (Thatcher 1996: 63, Young 2000: 136). Bruselská dohoda znamená dílčí vítězství, nicméně jedná se stále dočasné řešení.

Konečné řešení britské otázky přinesl summit ve Fontainebleau v červnu 1984. Nová dohoda přišla se systémovým řešením, aby příjmy Spojeného království již nebyly v tak velké disproporcii z britskými příspěvky do rozpočtu Evropského společenství. Nová

dohoda přinesla zvýšení odváděného podílu na DPH z 1 % na 1,4 % a příslib, že podíl výdajů ES na podporu zemědělského sektoru se bude v budoucnu po malých částech postupně zmenšovat (Leonard 2005: 20). Největším přínosem z pohledu Velké Británie je vytvoření tzv. britského rabatu. To znamená, že jejich odvodu do ES se jí bude vracet zpět. V roce 1984 by se mělo jednat o 1 000 milionů ECU (zhruba 600 milionů liber). Další následující letech, to je od roku 1985 by se objem vrácené částky měl rovnat 66 % rozdílu mezi celkovými příjmy rozpočtu pocházející z britského DPH a podílem rozpočtových výdajů určených pro Spojené království (Denton 1984: 125).

Jednání o výsledné podobě byly poměrně bouřlivá. Margaret Thatcherová vyhrožovala odchodem země z ES, pokud nebude přijat akceptovatelný plán. Německý kancléř Helmut Kohl odmítal platit Britům jejich rabat, jelikož jeho země byl již tak hlavním přispěvatelem do rozpočtu. Ve výsledku si Německo vyjednalo klauzuli, že jeho podíl bude odpovídat pouze dvou třetinám normální podílu na rabatu.² Příspěvek Francie, jakožto státu, který skrze společnou zemědělskou politiku získávala nejvíce výhod, vzrostl. Francouzský prezident François Mitterrand však nakonec souhlasil, jelikož si přál, aby problematika britského příspěvku byla úspěšně uzavřena během francouzského předsednictví v Radě ministrů, které probíhalo první poloviny roku 1984 (Troitiño 2009: 130, Troitiño 2010: 109, Leonard 2005: 20). Dohoda z Fontainebleau tak znamenal konec, jednoho z velkých rozporů v britsko-evropských vztazích. Margaret Thatcherová se v něm projevila jako silná vůdkyně a tvrdý vyjednávač. Během jednání o dohodě se snažila překonat fundamentální pravidla, kterými se Evropské společenství řídí.

2.2. Jednotný evropský akt

Další událostí v souvislosti s evropským sjednocováním, kterou během své vlády Thatcherová řešit, je vyjednávání o Jednotném evropském aktu (JEA). Tato smlouva znamenala prohloubení integračního procesu. Tato nová smlouva s sebou přinesla opatření potřebná pro pozdější vytvoření jednotného trhu, zároveň však položila základy pro politickou spolupráci v Evropě. Na to, jak se k této dohodě stavěla Thatcherová, se se zaměří tato podkapitola kapitola.

Úvahy a diskuze o nové podobě evropského uspořádání začínají hned již během summit ve Fontainebleau. Thatcherové byl během jednání jasné, že se jedná o rozhodující

² V roce 2002 byl tento limit redukován na jednu čtvrtinu a klauzule se rozšířila o Nizozemsko, Rakousko a Švédsko (Spence 2012: 1244).

bod ve vývoji Společenství. Budoucnost ES viděla v jednotném jako způsobu otevřeného obchodu, malé regulace a svobodné spolupráce mezi státy. Ve Fontainebleau tak její vláda předložila dokument Evropa a budoucnost (Europe and the Future), který měl usměrnit diskuzi ve prospěch britské přístupu. Proces evropského sjednocování se urychlil s nástupem Jacquesa Delorse do čela Evropské komise. Thatcherová jej pro jeho realistický ekonomický pohled považovala za lepší kandidáta než korporativistu Clauda Cheysona. Jako komisař za Británii byl pak vybrán lord Cockfield, který měl za úkol prosazovat jednotný trh. Jenže do návrhů nových smluv Společenství se začínají dostávat politické elementy, například odstranění fyzických hranic, ke kterým konzervativní britská vláda stavěla kriticky (Turner 2000: 97, Gowland, Turner 2014: 264–265, 268).

Thatcherová se tak dostávala do střetů s předsedou Komise Delorse, který trval na tom, že není možné vytvořit jednotný trh bez nezbytných politických reforem. Premiérku nepotěšil ani lord Cockfield, který nakonec vystupoval mnohem více federalisticky, než by si předsedkyně britské vlády přála.³ V červnu 1985 předložil plán na přípravy na vytvoření jednotného trhu, který počítal s harmonizací DPH. Vláda Velké Británie byla v tomto boji proti politizaci integračního procesu v menšině, což se plně ukázalo na Evropské radě v Miláně v červnu 1985, kdy se na stranu Spojeného království přiklonili pouze Dánsko a Řecko. Přes tuto nevoli však Thatcherová Jednotný evropský akt přijímá (Turner 2000: 99). Upřednostnila tak vytvoření jednotného trhu, největší důvodu členství v Evropském společenství, považovala sama za největší úspěch. Tvrdila, že:

„První ovoce takzvaného Jednotného evropského akt bylo dobré pro Británii. Přinejmenším jsem cítila, že vrátíme Společenství zpět na jeho dráhu, založené jeho roli obrovského trhu se všemi příležitostmi, které by to přineslo našemu průmyslu (Turner 2000: 99).“

Jenže JEA místo toho, aby zafixoval evropskou spolupráci pouze v hospodářské oblasti, začal urychlovat proces širší evropské integrace, která vyústila v sepsání Maastrichtské smlouvy o Evropské unii v roce 1991 a vytvoření jednotné měny eura o

³ Za to byl posléze potrestán, když nebyl znovu nominován na evropského komisaře a v roce 1989 byl nahrazen Leonem Britanem (Gowland, Turner 2014: 268).

osm let později (McCormick 2011: 111, Arestis, Sawyer 2013: 192). Jednotný evropský akt se tak stal zakládajícím kamenem moderní podoby.

Je otázka proč tedy JEA Thatcherová přijala. Zkazky praví, že nikdy pořádně nerozuměla tomu, co podepisuje, a nedokázala se tak domyslet následky její podpis bude mít (Begg 2013). Jiní svalují jí vinu na její spolupracovníky a poradce, kteří důsledky tohoto činu nedostatečně vysvětlili (Bulmer-Thomas 2013). Sama Thatcherová svoje rozhodnutí vysvětlovala vysokým tlakem, který na ni byl vyvíjen ze strany Evropské komise, Evropského shromáždění, ostatních zemí a medií. Tvrdí, že rostoucí hybnosti k politické integraci bylo těžké odolat. Ohajovala se také tím, že by přece nepodsela něco, co by vytvářelo měnovou kooperaci, a že který JEA obsahu nemá žádný význam (Thatcher 1985b). Jiné vysvětlení zase uvádí, že premiérka byla ochotná se vzdát ve své touze po vytvoření jednotného trhu téměř všeho, i když znamená podřídit se většinovému hlasování na evropské úrovni nebo měnové unii (Evans 2008: 83–84). Margaret Thatcherová tak pomocí prosazování volné trhu vědomě či nevědomě přispěla k další evropské integraci.

2.3. Integrace v oblasti měnové politiky

Poslední velkou záležitostí, která ovlivňovala britsko-evropské vztahy, byla otázka integrace v oblasti měnové politiky. Taky i zde dochází k rozkolům mezi pohledem Margaret Thatcherové a zbytkem ES. Střety však společná měnová politika však vedla také ke sporu Thatcherové s vlastní Konzervativní stranou a je jednou z příčin jejího odchodu z pozice předsedy strany a vlády.

Základ pro společnou evropskou monetární politiku lze vidět již na počátku 70. let 20. století, kdy po pádu Bretton Woodského systému. Evropské státy si uvědomovaly, že potřebují nový rámec pro své měnové politiky, který měl zajistit nerozkolísání směnných kurzů. V roce 1972 tak byl vytvořen „had v tunelu“ – závazek centrálních bank ES k omezení oboustranného flukтуаčního pásma jejich měn na $\pm 2,25\%$ (Houben 2012: 133–135). Jenže tento systém by poměrně neefektivní a v roce 1979 tak byl nahrazen Evropským měnovým systémem (EMS), který zahrnoval všechny členy Společenství. Speciální status měla právě Velká Británie, která se neúčastnila ERM. ERM, neboli Evropský mechanismus směnných kurzů (Exchange Rate Mechanism), byl jednou ze čtyř součástí EMS. Podobě jako „had“ i zde se měny měly oscilovat v rozpětí $\pm 2,25\%$, jenže

to však bylo navázáno ECU (Evropská účetní jednotka - European Currency Unit, druhá část EMS, košová měnová jednotka zemí ES)⁴ (Hamori, Hamori 2010: 7–9).

Vláda Velké Británie se ne příliš optimisticky stavěla k těmto snahám o koordinaci měnových politik již před nástupem Thatcherové do funkce ministerského předsedy. Její předchůdce Callaghan sám ukončil členství v „hadovi.“ Thatcherová poté odmítl připojení se k ERM prohlásila, že se jedná „o smutný den pro Evropu,“ avšak to bylo pouze na oko, ona ani nikdo další z opozice by toto rozhodnutí nezměnil, což dokazuje neochota ke vstupu do ERM po nástupu premiérky do funkce. (Thompson 1996: 14) V Británii o nezbytnosti připojit se do ERM přesvědčovali britští zástupci v Evropské komisi a některé členské státy ES, hlavně Německo. To argumentovalo, že zapojení se Spojeného království do směnného mechanismu nejen ochrání libru, ale je nezbytné pro další vývoj systému. Od poloviny 80. let pak na Thatcherovou začínají tlačit britský ministr financí Nigel Lawson a Bank of England považujíc pohled premiérky a špatný. Lawson se dokonce pokoušel o politiku směnných kurzů, která by odpovídala politice ERM. Thatcherová nařídila toto počínání ukončit. K Lawsonovi se později přidává také britský ministr zahraničí Geoffrey Howe, který volal, že nastal správný čas na vstup do ERM. Tato stranická opozice byla však umlčena po premiérčině projevu v Bruggách v září 1988. ERM pro ni představoval přílišný centralismus (Childs, 2006: 265, Seldon, Collings 2014: 51–53). Měnová spolupráce, tak narušila jednotu Konzervativní strany a krustu stranické opozice vůči Thatcherové.

Spor se znovu rozhořel po předložení Delorovy zprávy v dubnu 1989, která přepokládala vytvoření Hospodářské a měnové unie. Mělo tak být dosaženo pomocí tří fází přičemž fáze první je ERM. Vstup do první fáze měl být zavazující pro pozdější přijetí dalších fází, což bylo nepřijatelné pro jak pro Thatcherovou, tak Lawsona s Howem. Ti se však domnívali, že zapojené se do první fáze EMU, se projeví pozitivně na vyjednávací síle Velké Británie, a země se tak nebude muset automaticky zapojit do dalších dvou fází. Spor se vyhroutil až to takové míry, že Lawson a Howe hrozili rezignací, pokud Spojené království nevstoupí do ERM. Thatcherová se nažila oddálit, nutnost připojení se k mechanismu, nakonec však byla zahnána do kouta a Madridském summitu v roce 1989 oznámila, že Británie do ERM vstoupí. Stalo se tak 5. listopadu 1990. Jasně

⁴ Další součástí Evropského měnového systému bylo používání ECU jako dohadovací jednotky a vytvoření Evropského fondu pro měnovou spolupráci jako nástroje pro alokování těchto jednotek (třetí součást EMS) rozšíření evropských úvěrových nástrojů (čtvrtá část EMS) (Hamori, Hamori 2010: 9).

však dala najevo, že k dalšímu zapojení do druhé a třetí fáze už nedojde (Seldon, Collings 2014: 53–54). Thatcherová považovala vlastní měnu za největší vyjádření suverenity a snažila zabránit vytvoření jednotné měny. Dokonce předložila v roce 1989 návrh na „Tvrdé ECU“ (Hard-ECU), alternativu k Delorsově plánu. Podle měla by vzniknout společná nikoliv však jednotná měna. Návrh byl však v izolaci a neprosadil se. Zároveň to byl až nástupce Thatcherové, který dokázal prosadit, že Velká Británie se nebude zapojit do dalších fází EMU, nedá-li k tomu souhlas britský parlament (Sevilla 1995: 21). Postoj Margaret Thatcherové k evropské měnové politice je naprosto odlišný od toho, který zastávala v případě Jednotného evropského aktu. Při prosazování JEA, hrála roli pozitivní, zatímco u ERM a EMU je její role značně negativní.

Rozkol uvnitř konzervativní strany však měl hluboké následky na politickou kariéru Margaret Thatcherové. Dobrý obraz političky, bránící národní zájmy poničil, velmi výrazně právě Howe. Ten ve svém rezignačním proslovu v listopadu 1990 Thatcherovou popsal jako mix vzteku a zrady. Napadl celý její přístup k Evropě, který prý věděla jako *„kontinent, hemžící se zlomyslnými lidmi, kteří podle jejích slov intrikují, aby rozpustili národní identitu.“* Evropskou integraci tak přivedla „zadními dveřmi“ k federalismu. Rozkol uvnitř stany a tento projev ve spojení s neúspěchem Toriů ve volbách do Evropského parlamentu v roce 1989, kdy strana ztratila 13 ze 45 křesel, vedl k rezignaci Margarety Thatcherové na funkci ministerské předsedy Spojeného království (Gowland, Turner, Wright 2009: 116, (Seldon, Collings 2014: 53–54). Její politická kariéra tak byla ukončena na základě její evropské politiky, která ji přinesla nejen slávu, ale velké problémy.

2.4. Postoje Margarety Thatcherové k evropské integraci

Reálná evropské politika britské premiérky tak vychází z jejích postojů k evropské integraci, které zastávala. Tyto její východiska se nejvíce v odrážejí v její proslovech. Práce se tak zaměří dva nejvýznamnější, projev v Bruggách a „No. No. No.“, které nejlépe vyjadřují její vztah k evropskému sjednocení.

V září 20. září 1988 Thatcherová přenášela na belgické College of Europe v Bruggách projev, který se zaměřoval na to, jakým směrem by se Evropa měla nadále ubírat. Hned na začátku svoje pozvání přirovnala k Čingischánovi, který by měl přednášet o přednostech mírového soužití. Thatcherová zdůrazňovala roli Společenství jako pouze nástroje k zajištění prosperity a bezpečnosti států. Spolupráce by měla být

založena na svobodné spolupráci zemí, které by měly mít v mnoha oblastech jednotný hlas. Není však nutné, aby k této mezistátní součinnosti bylo zapotřebí centralizovaný nevolený bruselský byrokratický aparát. Je třeba posílit Evropu pomocí uchování národní identity, nechat Francii Francií, Španělsko Španělskem, Británii Británií s jejich zvyky a tradicemi a nikoliv ji potlačovat. Jako příklad rozpadajícího se centralizovaného projektu uvedla Sovětský svaz. Dále by se mělo podporovat podnikání odstraňováním bariér a nikoliv se jej snaž přílišně regulovat. Je nutná také revize společné zemědělské politiky směrem k tržním principům. Thatcherová dále vola po otevřené Evropě, která nebude protekcionistická vůči okolnímu světu, do kterého se má naopak více prosadit. O bezpečnostní záležitosti by se pak mělo postarat NATO. Důležité je však, že osud Spojeného království je být součástí Společenství. Tímto projevem Thatcherová mířila především Jacquesa Delorse jeho vizi Evropy jako federálního státu. Byť jméno tohoto předsedy Evropské komise nezmínila, otevřeně mu takto vyhlásila válku. Reakce ostatních evropských politiků na proslov byly pak často velmi negativní a kritické (Aitken 2013: 565–566, Břicháček 2008, Thatcher 1988). Thatcherová v Bruggách tak představila svůj, na evropské poměry značně kontroverzní, názor, že v integrace by měla probíhat na základě liberalizace a volného obchodu mezi suverénními státy.

Druhým významným projevem „No. No. No.“ (česky Ne. Ne. Ne.). Margaret Thatcherová tento projev přednesla 30. října 1990 v dolní komoře britského parlamentu. I nyní je předmětem kritiky Jacques Delors, konkrétně jeho plán na vytvoření politické unie. Prohlásila, že si nepřeje nárůst pravomocí nevolené Komise na úkor britského parlamentu. Na Delorsův návrh, že z Evropského parlamentu se stane demokratické tělo Společenství, Komise se přemění v jeho exekutivu a Rada ministrů se přetvoří v senát. Tomu Thatcherová řekla třikrát ne. Dále pak obvinila Laboursty, že se snadno vzdaly libry ve prospěch jednotné měny. Také tento antievropský projev vyvolal spoustu reakcí. To asi nevýraznější byla rezignace Howe, která přišla následující den a, jak bylo uvedeno výše v textu, Thatcherové uškodila (Reitan 2003: 93, Thatcher 1990). Premiérka se tak jasně vymezila proti jakékoliv federalizaci Evropského společenství, ve výsledku jí však toto uškodilo.

Margaret Thatcherovou tedy lze hodnotit jako velmi zásadová političku bránící své hodnoty. Jak ukazuje její jednání o britském rabatu či Jednotném evropském aktu, byla ochotná ke kompromisům, a nebrání pokračování procesu evropské integrace, pokud odpovídá názorům, které zastávala. Jednání o sjednocení měnových politik členských

zemí ES však již narazilo na její odpor, jelikož jej považoval za přílišné vměšování do národních států ze strany Společenství, což byla v kontrastu s jejím politickými hodnotami.

3. Vztah Velké Británie a Evropské unie během vlády Davida Camerona

Druhým zkoumaným premiérem je současný předseda vlády David Cameron. Byť tento mladý konzervativní vůdce britského kabinetu vede Spojené království pouze jedno volební období, musel již řešit několik zásadních otázek týkajících se evropské integrace. Podobě jako v případě Thatcherové zde, se předloží klíčové události, které se vztahu mezi Velkou Británií a Evropskou unií, nástupce Evropského společenství. Řešit se zde budou nové institucionální nástroje EU, které vznikly jako reakcí na ekonomickou krizi z roku 2008 a sestavování Evropské komise podle nových pravidel Lisabonské smlouvy. Poté se text podívá na debetu o budoucnosti Velké Británie v EU. Nejprve se však podívejme, z jakého zázemí Cameron ve svých rozhodnutí vycházel.

U Davida Camerona lze cítit silný vliv Margaret Thatcherové. Oba dva politikové mají spoustu společného v jejich stylu vládnutí, což se zvláště projevilo po nástupu Camerona do čela strany. Snažil se navázat na její autoritářskou tradici konzervatismu jednoho národa. Toto však bylo obtížné, jelikož mezi Toryi se styl Thatcherové stal zastaralý a neefektivní a ikonický vůdce, tak nehrál již tak důležitou roli. Inspirace Thatcherovou, lze pozorovat i ve směru, které znovu vybalancoval politiky Konzervativní strany, kdy se vrátil k tradičním hodnotám jako je rodina, právo a spravedlnost, imigrace. Cameron začal používat typický thatcherovský výraz ve své politice. Také strana se však poučila, a tak neváhá zasáhnout, pokud její předseda zajde příliš daleko. Tyto dva politiky také spojovala skepse vůči státu a důraz na jednotlivce (Evans 2010: 327–328). Lze tak očekávat, že ve své prováděné politice se budou také shodovat.

David Cameron se stal ministerským předsedou Spojeného království v 2010. Stejně jako v 80. letech i on nastupuje do úřadu v době, kdy se tato země, stejně jako zbytek Evropy, zotavovala z dopadů světové hospodářské krize z roku 2008. Británie se musela potýkat s rostoucím zadlužením a záporným růstem (BBC News 2013). To co jej odlišuje od vlády Thatcherové a mnoha dalších kabinetů, je koaliční partner. Cameronova vláda je tak jednou z mála v britské historii, která pracuje na koaličním půdorysu. Konzervativci totiž ve volbách nezískali nadpoloviční počet křesel dolní komory parlamentu a museli tak nalézt spojence, se kterým by mohli vládnout. Partnerem konzervativců se stala Liberálně demokratická strana. Ta na rozdíl od Toryů nesdílí jejich pragmatický euroskepticismus, kdy kritiku EU doprovází víra, že je v britském zájmu

zůstat její součástí. Liberální demokracie je naopak proevropská. Podmínky dohody mezi těmito dvěma stranami tento rozkol reflektovaly. Konzervativci se vzdali svého požadavku na přerozdělení moci a další garance v Lisabonské smlouvě. Liberální demokraté přijali, že v tomto vládním období Británie nepřijme jednotnou měnu euro. Klíčovým ujednáním, že nedojde během této doby k žádnému přesunu pravomocí a zároveň byla zákonem stanovena nutnost referenda, pokud by k přesunu mělo dojít (Lynch 2012: 77, Jokela 2013: 5, Smith J. 2015: 371). Cameron tak nemůže ve vládě plně prosazovat svoji konzervativní evropskou politiku. Ta musí podléhat konsenzu mezi Toryi a Liberální demokracií.

Další změnou proti nástupu Thatcherové do premiérského křesla, jsou i samotné stranické panorama britské politiky. Nejenže tradiční velké strany jsou oslabené, takže aby mohla být sestavena fungující vláda, musela být vytvořena koalice, objevují se zde i nové strany, které se uchází o přízeň voličů, a tou významnější, která již dokáže promlouvat do politiky Velké Británie je Strana nezávislosti Spojeného království (United Kingdom Independence Party) známá též pod svojí zkratkou UKIP. Ta představuje určitou manifestaci britského euroskepticismu. Tato partaj často odsuzuje Evropskou unii, jako zkorumpovanou, elitářskou organizaci, a tvrdí, že postoj Toryů k EU se jen málo liší od ostatních hlavních britských stran (Abedi, Lundberg 2009: 73).

Strana byla založena v roce 1993 členy Antifederalistické ligy, které odmítala přijetí Maastrichtské smlouvy. Již od svého počátku si UKIP vedl dobře ve druhořadých volbách do Evropského parlamentu. V prvním hlasování, které ho se účastnili, v roce 1994 získali vysokých 16 % procent hlasů. V posledních volbách konaných před nástupem Camerona k moci v roce 2009, s 16,5% podílem tento úspěch zopakovali. Ve volbách prvního řádu však takových úspěchů nedosahují. UKIP se rétoricky řadí k populistickým stranám a skrze její silné protiimigrační názory a akcentem na regionalismus lze její pozici najít na krajní pravici politického spektra. Voliči UKIPu, jsou především muži bez velkého finančního zajištění čtoucí bulvární média, kteří pocházejí z konzervativního prostředí a zastupují často dělnické profese, které jsou silně vystaveny soutěži uvnitř evropského společného trhu (Ford, Goodwin, Cutts 2012: 204–206). Stranu UKIP s její pravicovou protievropskou ideologií se zaměřením se na konzervativní voliče, tak lze vidět jako určitého konkurenta Konzervativní strany Davida Camerona. Ten tak musí provádět politiku právě, aby jeho konzervativní voliči neodcházeli právě k UKIPu. Cameronova evropská politika tak musí oscilovat mezi mezenými dané kolační dohodou

s proevropskými Liberálními demokraty na jedné straně a konkurenčním euroskeptickou stranou UKIP na straně druhé.

3.1. Nové evropské nástroje řešící následky ekonomické krize z roku 2008

Jak již bylo napsáno, David Cameron nastupoval do funkce premiéra v době, kdy se Evropa potýkala dopady hospodářské krize z roku 2008, během které evropská ekonomika zaznamenala velmi bolestivý propad. Bylo tedy potřeba vymyslet nové nástroje, které by podobným věcem. Jednání o podobě těchto nových opatření, tak bylo první událostí, ve která se mohla na plno projevit Cameronova evropská politika.

David Cameron v reakci na ekonomickou krizi zavedl ve své zemi politiku úspor a škrťů. Na evropské úrovni pak volal po hledání řešení na úrovni eurozóny. Sama Británie pak poskytovala asistenci Irsku při zvadání jeho finančních nesnází. V rámci Evropy byl pak 11. července 2010 přijat dočasný Evropský stabilizační mechanismus (European Stability Mechanism, ESM), který byl po roce 2013 nahrazen Evropským mechanismem finanční stabilizace (European Financial Stabilisation Mechanism, EFSM) a Evropským nástrojem finanční stability (European Financial Stability Facility, EFSF). Jedná se o reakci na špatný vývoj řeckého hospodářství a prohlubující se dluhovou krizi v eurozóně. Tyto mechanismy mají složit k jednoduší mobilizaci peněz sloužících k záchraně členských států EU (Woods, Watson 2012: 433, BusinessInfo.cz). Cameron s tímto plánem souhlasil. Nicméně záhy měl s těmito záchrannými nástroji problém. V roce 2011 některé země EU přišly s plánem užít EFSM jako zdroj finančních prostředků na další záchranný balíček pro Řecko. Cameron toto odmítl s tím, že Velká Británie nebyla zahrnuta v prvním záchranném balíčku, zároveň Spojené království se neúčastnilo vyjednávání o tomto balíčku a je tak logické, aby mechanismus, ve které jsou zahrnuty právě i britské peníze, nebyl použit. Na červnovém summit v Bruselu získal záruky, že se tak nestane (Chan 2011). Cameron tak souhlasil, že v případě problému některé členské země bude Británie muset přispět na její záchranu, odmítal však tak bylo rozhodnuto bez jejího vědomí.

Krátce pro přijetí ESM následovaly nová jednání o další plánech, jak ochránit eurozónu. Výsledkem byly dohody Euro Plus z března 2011 a Fiskální kompakt z března o rok později (2012). Euro Plus mělo za úkol výšit koordinaci hospodářské politiky členských států dohody. Státy se budou zaměřovat na podporu konkurenceschopnosti. Společné cíle se pak měly řešit na mezivládní úrovni (Zurek 2011: 2-3). Fiskální kompakt

pro změnu nastavil pravidla, podle který státy musejí vést svoji fiskální politiku. Ta bude také společně koordinována a monitorována. Dojde-li k porušení jejích pravidel, může daná země dostat pokutu (Fabbrini F. 2013: 2-8; Eurozone Portal). Cameron obě tyto dohody odmítnul. Jeho důvodem byla ochrana národních zájmu. Zvláště pak u fiskálního kompaktu, hrála důležitou roli i situace uvnitř samotných konzervativců. V listopadu 2011 se mu vzepřelo 81 poslanců z jeho vlastní strany a snažilo se vyvolat referendum o pokračování členství Velké Británie v Evropské unii. Tento pokus nevyšel, nicméně Cameronovi bylo jasné, že souhlas své stany s novou dohodou by nezískal. Dále Cameron vetoval snahy Francie a Německa, aby se nová dohoda stala součástí legislativního rámce Lisabonské smlouvy. Země se tak dohodly místo inkorporace dohody do legislativy EU, že uzavřou mezivládní smlouvu. Vznikla tak Smlouva o stabilitě, koordinaci vládě v ekonomické a měnové unii (Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union, TSCG), která zahrnovala všechny tehdejší členské země EU, kromě právě Velké Británie a České republiky. Dopady odmítnutí byly pro Spojené království špatné. Země se dostala do izolace, co se týče ovlivňování evropského dění. Zároveň marginalizace Británie při uzavírání TSCG, vedla k oslabení proevropských nálad a posílení euroskeptičnosti uvnitř britské společnosti (Jokela 2013: 6, Hodson 2012: 189–190, Fabbrini S. 2013: 13–14, The Economist 2011). Cameron tak odmítal postoupit další pravomoci pro EU. Raději držel *status quo* než by prohluboval integraci, tím však poškodil především její pozici při dalším vyjednávání se svými evropskými partnery.

3.2. Volba nového předsedy Evropské komise

Další záležitostí, ve které se David Cameron střetl se svými evropskými partnery, byla volba nového předsedy Evropské komise v roce 2014. Ta se oproti předchozím lišila v novém způsobu nominace kandidáta na něj. Bylo zde poprvé užiti proces odsouhlasený v Lisabonské smlouvě. Nově tak Evropská rada musí při nominaci jména respektovat výsledky voleb do Evropského parlamentu (Dostál 2010: 15). I když by se toto mohlo zdát jasné, i zde Cameronův přístup způsobil roztržku.

Během voleb do Evropského parlamentu v roce 2014 pět hlavních celoevropských stran představilo své kandidáty na předsedu, takzvané Spitzenkandidaten. Hlasování vyhrála Evropská lidová strana, která nominovala na tento post bývalého lucemburského premiéra Jeana-Clauda Junckera. Evropská rada nabídku tohoto jména přijala. Nechtěla riskovat větší institucionální krizi, která by nastala při nepřijetí (Baldoli 2015: 12).

Největším odporem vůči jmenování Juckera předsedou Evropské komise se projevoval právě Cameron. Ten proces jeho volby označoval za nic jiného než *coup d'état* vůči národnímu státu. Nová procedura pro něj představovala přenos moci „z národních vlád na Evropský parlament bez voličského souhlasu. Spitzenkandidaten reprezentuje další krok k federalizaci Evropy, politizaci a „prezidencializaci“ Evropské unie a vítězství supranacionalistů nad intergovernmentalisty. Nicméně odpor byl marný. Zaprvé, Cameronovi Toryové ztratili svůj vliv v Europarlamentu. Po volbách v roce 2009 odešli z frakce Evropské lidové strany a společně s ostatními evropskými stranami založili vlastní skupinu Evropští konzervativci a reformisté (Baldoli 2015: 3, 12). Britský premiér se také během jednání snažil přesvědčit i ostatní předsedy vlád členských zemí v čele s německou kancléřkou Angelou Merklovou, že Juncker je přílišný federalista, který není schopen přistoupit k reformaci Komise, která ji změnu již potřebuje. Bylo to právě Německo, kdo společně s Maďarskem, Švédskem a částečně Nizozemskem částečně souhlasily, že je třeba zvažovat i jiné kandidáty. V Německu se však vypukla silná kampaň za Junckerovu nominaci, která označovala jeho možné nezvolení za „kulku do srdce“ evropské integrace. Sám Juncker byl také nominantem stejné europarlamentní frakce, jejíž součástí byla i Křesťanskodemokratické unie Angely Merkelové. Kancléřka tak Junckerem nakonec souhlasila (Peterson 2015: 9–10). Ten byl nakonec zvolen v poměru 26 hlasů pro ku 2 proti. Je Cameronovi se přidal pouze maďarský premiér Victor Orban. Cameron následně kritizoval i způsob hlasování, ve kterém bylo nutné získat většinu, za bezprecedentní, jelikož před tím se kandidát na předsedu komise vybíral na základě konsenzu (Grice McDonald-Gibson 2014). Cameron tak během procesu vybírání nového vůdce evropského exekutivního orgánu choval velmi konzervativně požadujíc jeho výběr podle starých pravidel. Zároveň se znovu do dostal do pozice sám proti všem.

3.3. Budoucnost Velké Británie v Evropské unii

Camerono jednání o nových evropských ekonomických nástrojích a jednání o Junckerovi odrážela politickou realitu ve Velké Británii. Cameron se tak musel vyrovnávat s rostoucí euroskepticismem, který zasáhl i jeho konzervativní stranu. Ta se začínala štěpit na ty, kteří preferovali směřování Spojeného království „téměř ven“ z Evropské unie a ty, kteří by tuto ostrovní zemi nejraději viděli „opravdu mino“ EU. Proevropští Toryové stáli na kraji rozhodování. Problém zde lze vidět, že mnoho finančních podporovatelů strany jsou silně proti odchodu Británie z Unie. Dochází také

k růstu popularity strany UKIP. Euroskeptické tendence tak napadly i Cameronovu konstruktivnější agendu a on tak započal kampaň, která měla přesvědčit britské partnery v Evropě a nevýhodnosti stále těsnější unie. V jeho rétorice tak znovu začal používat prvky britského nacionalismu a výjimečnosti. Oprášil také nespokojenost Margaret Thatcherové s výslednou podobou jednotného trhu, hospodářské a měnové unie a hlubší politické integrace. Cameronova kampaň je navržena, aby vrátila část pravomocí zpět z EU. Prohlásil, že v příštím volebním programu pro všeobecné volby v roce 2015 bude žádat o mandát na projednání nové podoby britského působení v EU. Započal tak novou diskuzi o budoucnosti Velké Británie v evropském integračním projektu (Jokela 2013: 7–8).

Změna jeho přístupu k Evropě se nejjasněji projevila 18. ledna 2013. Cameron ve svém velmi očekávaném projevu oznámil záměr právě znovu vyjednat nové podmínky členství Spojeného království v Evropské unii, které by měly poté schváleny referendem o setrvání země v evropském společenství. Toto prohlášení o úmyslu uspořádat všelidové hlasování bylo nevyhnutelné. Bylo výsledkem tlaku, který na Camerona vytvářeli konzervativní backbencheři, členové strany UKIP, ale i veřejnost v čele s euroskeptickými médii. Britským premiér tak byl zahrán do slepé uličky. Buď ovlivnit budoucnost státu bez znání výsledků, nebo být ostrakizován ve vlastní straně (Łazowski 2013: 1). Referendu by se mělo konat před koncem roku 2017 a to v případě, že Konzervativní strana vyhraje většinu v nadcházejících volbách v roce 2015. Sám Cameron si však přeje setrvání Británie v EU (Prince 2015). Pokouší se uplatnit stejnou taktiku, jako to před ním udělal Harold Willson v roce 1974. Chce tak svolat referendum po zásadě kosmetických vyjednávání, které se bude snažit prodat voličům jako maximum, co mohl udělat. Například se bude jednat o repatriaci sociálních a pracovních zákonů, které by mohly Británii přinést kompletní výjimku ze směrnice o pracovní době. Otázkou však zůstává, jak přijmou toto britští euroskeptici (Watt 2013, Bale 2013). Cameron tedy otevřel otázku týkající se budoucnosti Velké Británie jako součástí Evropské unie, která tak není jistá a otevřeně se začíná o možné odchodu Spojeného království z EU.

Další záležitostí, kterou debatu o budoucí roli Británie v Unie, je snaha Davida Camerona reformovat evropskou politiku volné pohybu. Britský předseda vlády navrhuje především omezení volného pohybu osob. S touto iniciativou přišel v roce 2014. Požaduje, aby jeho země mohla nastavit řadu kontrol týkajících se imigrantů z ostatních členských států EU. Své rozhodnutí odůvodňuje ochranou britské ekonomiky a

zneužíváním britského sociálního systému těmito přistěhovalci. Zajímavostí je, že i když imigrace ze zemí mimo Evropu, zvláště pak z Indie a Pákistánu je největší, mnohem silnější kontroverze způsobuje ta ze střední a východní Evropy, především Polska. Není to způsobeno ekonomickými důvody, ani protibruselsky založenými komentáři, ale změnou v migračním vzoru. Mimo evropské přistěhovalci přicházeli do Británie již od 40. let 20. století, Středoevropané jsou pak záležitostí právě až posledních desetiletí (Wilfried Martens Centre for European studies 2014). Debata okolo evropských přistěhovalců se točí kolem dvou dimenzí – oprávněnosti a objemu. Řeší se, jestli mají mít imigranti nárok na podporu a v jakém počtu by mohli se usazovat v zemi. Řada zemí souhlasí s větší kontrolou na tím, kdo vstupuje do na jejich území a využívá jejich sociální systém. Požadují však řešení, které by nevyžadovalo revizi zakládajících smluv EU. Jenže Cameronovo řešení, pravděpodobně bude znamenat nutnost fundamentální přepsání těchto smluv. Možná řešení problému jsou tři – „záchranná brzda“ v případě velkých negativních dopadů imigrace (UKIP toto však nepovažuje za úplnou kontrolu, po které tato strana volá), povolovací kvóty na přistěhovalce z EU a systém rozdělující imigranty na kvalifikované a nekvalifikované. Předseda Komise Juncker stejně jako lídři Francie a Německa, toto však odmítají a nejsou otevřeni diskuzi na toto téma. Což se zase negativně odráží v britsko-evropských vztazích a i vnímání EU britskou společností (Booth 2014). Cameron tak pokouší udržovat *status quo* v evropském sjednocování. Touto debatou o přistěhovalcích obrací tento proces zpět.

Evropská politika Davida Camerona vede postupně izolaci Spojeného království v rámci EU. Jeho rozhodnutí jsou vnímána negativně nejen ostatními evropskými politickými představiteli, ale také uvnitř britské společnosti, ve které roste čím dál tím větší odpor k evropské integraci. Největší jeho motivací, která vede jeho konání, je jeho snaha udržet se v čele vlády a Konzervativní strany.

4. Analýza

Poté co byly předloženy informace o vztahu Velké Británie a Evropské unie, může práce přejít k jejímu hlavnímu cíli - jejich analýze a porovnání. Nyní se tedy může postoupit k zjišťování průniků ale i rozporů v evropských politikách prosazovaných Margaret Thatcherovou a Davidem Cameronem a k následné kategorizaci jejich postojů v rámci teorie euroskepticismu.

Nejprve lze říci, že oba dva představují typické zástupce britského euroskepticismu, který lze vidět i v jejich evropských politikách. Největší průnik lze vidět v prosazování mezivládního a nikoliv supranacionálního rozhodování v evropských rozhodovacích procesech. Toto jde spatřovat právě v pozicích těchto politiků během jednání o nových dohodách a smlouvách, jako bylo právě dohodování o podobě Jednotného evropského aktu a zvláště v debatě o Hospodářské a měnové unii v případě Thatcherové a dohodě Euro plus a Fiskálního kompaktu u Camerona, kdy přenos pravomocí na evropskou úroveň odmítali. Ve své rétorice pak oba dva zdůrazňovali ochranu národních zájmů a boj proti federalistické Evropě. Právě federalismus je příčinou pro kritiku předsedy Evropské komise, kterou oba sdílejí. Thatcherová nesouhlasila s Delorsovým plánem na vybudování politické unie, zatím co Cameron Junckerovi vytýkal jeho zakořeněnost ve starých evropských strukturách a neochotu ke změnám v Evropě.

Rozpory, které můžeme najít mezi těmito dvěma britskými premiéry, leží v jejich ve vývoji jejich přístupu k procesu evropské integrace a motivaci k jejich chování. Thatcherová silně podporovala vytvoření jednotného trhu, kdy byla i ochotna přistoupit na k určitým supranacionálním ústupkům, přenášející pravomoci na evropské instituce. Její odpor sílí až při projednávání měnové spolupráce, kdy odmítá jakékoliv prohlubování integrace. Cameron naopak již od počátku se nepřeje velké změny ve *statusu quo* a později pak přichází s obrácením sjednocovacího procesu v Evropě zpět. Oběma dvěma se tak vztah k ES, respektive EU, zhoršoval, jenže v případě premiérky se jednalo o to, že integrace překročila určitou mez, za kterou nebyla ochotna z osobních důvodů jít, což následně vedlo i k jejímu rozhodnutí rezignovat na svou funkci. Cameron naopak svým postupným nárůstem odporu k EU se snažil udržet svoji pozici ve straně a omezit růst podpory pro konkurenční euroskeptickou stranu UKIP, elementem se kterým se Thatcherová nemusela potýkat.

Na základě těchto postojů lze pak určit dimenze euroskepticismu prosazovaného těmito politiky. Jak u Thatcherové, tak u Camerona jde pozorovat horizontální dimenzi odporu k evropské integraci, kdy oba dva odmítají přenos pravomocí z národních států na celoevropskou úroveň. V případě premiérky Spojeného království se na počátku její vlády objevuje i silná ekonomická dimenze, kdy došlo k boji o britský rabat. Podle variant Leconteové s u obou jedná o politický euroskepticismus cílící proti supranacionalizaci. Cameron pak svůj postoj rozšiřuje o utilitární varianty skepse vůči evropské integraci, na snaze omezit imigraci do Británie, což zpochybňuje užitky sjednocení.

Prosazovaná politika také pomůže určit kategorie euroskepticismu, do kterých lze tyto dva politiky zařadit. Podle Taggarta a Szczerbiaka se můžou zařadit do kategorie měkkého euroskepticismu. Oba dva vyjadřují kritiku směrem k podobě, jakou se evropská integrace ubírá z důvodu ochrany národních zájmů, avšak samotné sjednocování podporují. Cameron se ale se svou reálnou politikou při oznámení snahy reformování podmínek členství a o uspořádání referenda o setrvání své země v EU velmi přiblížil k tvrdému euroskepticismu v upravené Taggarto-Szczerbiakově kategorizaci. Typologie Kopeckého a Mudda pak řadí oba politiky do kategorie euroskeptiků, kdy si oba dva přejí setrvání Británie v evropském integračním projektu, jenže nesouhlasí s podobou, jakou tento projekt má. Počátkem svého vládního období a díky podpoře Jednotného evropského aktu se dokonce Thatcherová může částečně zařadit dokonce i mezi euroentuziasty. Při použití Flooda a Usherwooda lze krásně vidět i změny, které proběhly v přístupech k procesu integrace. Thatcherová se právě s podporou JEA vyprofilovala jako gradualistka, která si přála postupné vytvoření jednotného trhu, posléze však začala zastávat *status quo* a stala se z ní minimalistka. Cameron pak jako minimalista začínal. Se svými názory na podmínky členství a přistěhovalectví z Unie se ale postupně přesunul do tábora revizionistů. Podle kategorizace Vasilopoulouové, uváděné v této práci jako poslední, oba dva stojí na předělu podmíněného a kompromisním euroskepticismu. Celkově lze tedy říct, že Margaret Thatcherová a David Cameron zastávají euroskeptické názory. Vidí sice budoucnost jejich vlasti jako součást projektu evropské integrace, kterou zde reprezentuje Evropské společenství a Evropská unie. Jejich kritika směřuje především na určité politiky a směr vývoje, kterým se toto sjednocování Evropy ubírá.

Závěr

Hlavním tématem této práce jsou vztahy Velké Británie a Evropské unie, respektive jejího předchůdce Evropského společenství. Konkrétně se tento text zabývá zkoumáním přístupů bývalé britské premiérky Margaret Thatcherové a současného premiéra této ostrovní země Davida Camerona k evropské integraci. Pro zkoumání těchto pohledů je použit euroskepticismus, do jehož rámce se práce snažila zařadit tyto přístupy k evropskému sjednocování.

Právě s pojmem euroskepticismus, souvisí i první cíl práce - ukázat hloubku tohoto konceptu na příkladu Velké Británie. Euroskepticismus lze definovat jako ideologii, která se staví kriticky až odmítavě směrem k evropské integraci. Oblastí, kterých se tento odpor týká, je mnoho. Euroskepticismu tak může mít šest dimenzí. Je zde horizontální dimenze (přenášení pravomocí na evropskou úroveň), vertikální (elity versus lid), mezinárodní (malé versus velké státy), historická (nové versus staré členské státy), ekonomická (plátcí versus příjemci z rozpočtu EU) a kulturně-náboženská (Evropa versus ostatní kultury). Euroskepticismus se také projevuje v různých variantách. Může se kriticky stavět k přínosům evropské integrace, k supranacionalizaci sjednocování, smazávání kulturních rozdílů či k samotné myšlence společné evropské identity. Podle intenzity euroskepticismu lze pak určit jeho různé kategorie. S nejpoužívanější kategorizací přicházejí Taggart a Szczerbiak, kteří dělí euroskepticismus na tvrdý a měkký podle toho jestli odmítají celou evropskou integraci nebo pouze EU. Další modely předkládají například Kopecký a Mudde či Flood a Usherwood a další. Ti pak do svých kategorizací zahrnují i pozitivní přístupy k procesu sjednocování Evropy a tak jsou jejich typologie mnohem složitější.

Příklad Velké Británie pak svoji roli ukázky hloubky euroskepticismu plní výborně. Lze zde vypožorovat jak všechny možné varianty skepse vůči jednotné Evropě. Britové se kulturně neberou jako její součást, ale chápou svoji „britskost“ jako něco výjimečného. Dále pak mají v sobě zakouřenou představu stání suverenity reprezentovanou národním parlamentem, jakékoliv federativní či supranacionální prvky pak odmítají. Často staví kriticky i k zásahům do jejich ekonomiky vyplývající právě z dopadů integrace. Tak široká, jako je zde rozmanitost euroskepticismu, je i kategorizace místní pozice k EU. Přes odmítání mnoha politik pocházející z jednotné Evropy se některým staví velmi pozitivně. Největší příkladem budiž silná podpora jednotného trhu. Obyvatelé

Británie také i přes častou kritiku vidí svoji budoucnost jako součást evropského společenství, což dokazuje i referendum o setrvání v ES z roku 1975, kde se dvě třetiny obyvatel vyjádřili pro.

Dalším cílem této práce byla analýza a popsání vztahů vlád Margaret Thatcherové a Davida Camorona k evropskému integračnímu procesu a jak se v této souvislosti měnila jejich pozice uvnitř. S jeho plnění pomůžou odpovědi na výzkumné otázky. Ta první zněla: Do jaké míry se liší evropská politika Margaret Thatcherové a Davida Camerona a jak se tyto rozdíly odrážejí ve vztazích Spojeného království a Evropského společenství, respektive Evropské unie?

Přístupy obou zkoumaných premiérů jsou si svou povahou podobné a lze je zařadit do euroskeptického tábora. Skepse týkající se sjednocení Evropy je u nich měkká, užijeme-li Taggartovu a Szczerbiaku typologii. Myšlenku evropské integrace tak sice podporují, k její realizované podobě reprezentované ES a EU se však staví kriticky. Použijí-li se komplexnější kategorizace zahrnující i pozitivní vztah k integraci, tak oba dva budou na negativní straně blízko pomyslného neutrálního bodu reprezentující *statut quo*. Zvláštní zmínku zde zaslouží typologie Flooda a Usherwooda. Podle ní lze pozorovat postupnou proměnu směrem k hlubšímu euroskepticismu, která u obou politiků nastala. Thatcherová se na začátku vyprofilovala jako gradualistka, která si přála postupnou integraci, nicméně, postupně začala zastávat *status quo* a stala se z ní minimalistka. Cameron pak jako minimalista začínal, postupně se však přesunul do tábora revizionistů.

Thatcherová na začátku svého premiérského období se k nastavenému procesu integrace stavěla pozitivně, byla pro během referenda o setrvání v ES, a velmi konstruktivně vyjednala britský rabat z rozpočtu ES a i výslednou podobu Jednotného evropského aktu. Během těchto jednání musela premiérka často podstoupit velké ústupky, aby dosáhla svého snu o vytvoření jednotného trhu, i když to třeba mělo znamenat přenesení určitých pravomocí na evropské instituce. Nicméně s prohlubující integrací Společenství začínala narážet okraj svých proevropských názorů, které nebyly ve shodě s prohlubováním ES především v oblasti měnové politiky a politické unie. Její podpor k ES tak rostl. Na evropské úrovni se pak často dostávala do sporu předsedou Evropské komise Jacquesem Delorsem, které považovala za přílišného federalistu. Nárůst euroskepticismu u Thatcherové zhoršil její postavení ve straně. Neústupnost v otázkách ERM vedla ke

kritice a obrovskému tlaku z Konzervativní strany směrem k ní, který nakonec vedl až k její rezignaci.

David Cameron také započal své premiérské období v podobném stylu jako Thatcherová. Neodmítal členství v EU a dokonce volal po tom, že řešení ekonomické krize bude muset být nalezeno na evropské úrovni. Po souhlasu s vytvořením ESM se pak ale začíná projevovat rostoucí euroskepticismus a nesoulad s Unií, což vedlo k izolaci jeho i celé Velké Británie v evropské rovině rozhodování. Nejprve jej státy obešly, když přijaly dohodu Euro plus a Fiskální kompakt, se kterými nesouhlasil, jako mezivládní smlouvu. Pak jej přehlasovaly, při volbě Jeana Clauda Junckera předsedou Evropské komise, kterého odmítal pro jeho přílišný federalistický pohled na integraci. Cameronova euroskeptická politika pak vyvrcholila, když oznámil svůj plán na znovuvyjení britských podmínek členství v Unii a konání dalšího referenda o setrvání v EU v roce 2017, v případě, že vyhraje všeobecné volby v roce 2015, a také snahou omezit imigraci ze zemí EU. Oproti Thatcherové je však Cameronova pozice v konzervativní straně slabší. Její styl vládnutí, které Cameron taktéž používá, je považován za zastaralý a role ikonického vůdce již není zapotřebí. Aby se tak premiér udržel u moci, musí ustupovat sílícímu euroskeptickému křídlu, které postupně přebírá většinu ve straně. Největší rozdíl mezi Thatcherovou a Cameronem lze tedy spatřovat právě v otázce týkající se budoucnosti Velké Británie jako součásti EU. Zatím co politika Thatcherové členství v ES nezpochybňovala. Cameron právě rozhodnutím o referendu o setrvání obnovil myšlenky odchod Spojeného království z Unie.

Na druhou výzkumnou otázku: Jak se odráží rostoucí podpora Strany za nezávislost Spojeného království (UKIP) v evropské politice Davida Camerona a zda lze tento fenomén pozorovat i během vlády Margaret Thatcherové?, lze odpovědět následovně. Silně a neodráží. Dopady politiky prováděné Davidem Cameronem vedly k růstu euroskepticismu nejen v Konzervativní straně, ale i ve společnosti. Podpora strany UKIP, zaměřená na konzervativní euroskeptické voliče, se zvětšuje. Britský předseda vlády je tak nucen, aby měl jistotu udržení své pozice a zamezil odlivu voličů od Konzervativní strany, akcentovat politiku UKIPu. Výsledkem je právě zmiňovaný plán na referendum o setrvání Británie v EU nebo snahy na omezení přistěhovalectví z ostatních unijních zemí. Hypotéza, že s rostoucí konkurencí cílící na voliče, kteří odmítají evropskou integraci, roste i euroskepticismus v politice Konzervativní strany, tak platí. S rostoucí podporou UKIPu, roste i síla euroskeptického křídla uvnitř Toryů a

euroskepticismu jejich předsedy. Během vlády Thatcherové žádný podobný fenomén, který by ovlivňoval její rozhodnutí podobně jako UKIP, není pozorován. Premiérka svoji evropskou politiku spíše zakládá osobních hodnotách než pod vlivem jejího okolí. Dokonce tehdejší konzervativci nebyli tolik euroskeptičtí jako Thatcherová, což způsobovalo vnitrostranické tenze.

Hlavním přínos této práce, lze spatřovat v kategorizaci euroskepticismu Margaret Thatcherové a Davida Camerona pomocí několika různých typologií. Další výzkum by se pak mohl zaměřit na kategorizaci přístupů k evropské integraci i u dalších britských předsedů včetně těch labouristických. Podrobnější zkoumání si zaslouží UKIP a jeho vliv na současnou britskou politiku a ostatní politické strany a nejen Konzervativce.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

„Panelbase Poll.“ 2015. *Panelbase.com* 23. března 2015 (online). Dostupné z <http://www.panelbase.com/media/polls/W6836w1poll.pdf> (1. dubna 2015).

„Consevatives favour remainig in marker.“ *Star News* 3. června 1975. Dostupné z <https://news.google.com/newspapers?id=M7QsAAAAIABAJ&sjid=IQoEAAAAIABAJ&pg=2825,608551&hl=en> (16. dubna 2015).

„Could David Cameron have done anything other than walk away from a new EU treaty?.“ *The Economist* 11. prosince 2011 (online). Dostupné z <http://www.economist.com/blogs/bagehot/2011/12/britain-and-eu-2> (23. dubna 2015).

„EU Migration Debate: Britain Stands to Lose.“ *Wilfried Martens Centre for European studies* 3. listopadu 2014 (online). Dostupné z <http://martenscentre.eu/news/eu-migration-debate-britain-stands-lose> (25. dubna 2015).

„Evropský stabilizační mechanismus.“ *BusinessInfo.cz*, 6. listopadu 2012 (online). Dostupné z <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/evropsky-stabilizacni-mechanismus-25023.html> (24. dubna 2015).

„Panelbase Poll.“ 2015. *Panelbase.com* 23. března 2015 (online). Dostupné z <http://www.panelbase.com/media/polls/W6836w1poll.pdf> (1. dubna 2015).

„The Treaty on Stability, Coordination and Governance (TSCG).“ *Eurozone Portal* (online). Dostupné z <http://www.eurozone.europa.eu/euro-area/topics/treaty-on-stability,-coordination-and-governance-%28tscg%29/> (24. dubna 2015).

„UK economy: The story of the downturn.“ *BBC News* 25. dubna 2013 (online). Dostupné z <http://www.bbc.com/news/business-22283940> (22. dubna 2015).

„*The UK's Contribution to the EU Budget.*“ *Euromove* říjen 2011 (online). Dostupné z <http://www.euromove.org.uk/index.php?id=15079> (15. dubna 2015).

Bale, Tim. 2013. „David Cameron's EU referendum pledge may not guarantee a Conservative victory in the next UK general election.“ *Europ – LSE Blogs*, 16. února

2013 (online). Dostupné z <http://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2013/02/16/cameron-referendum/> (25. dubna 2015).

Begg, Iain. 2013. „Margaret Thatcher maintained a difficult relationship with Europe, but she was far from a figurehead for Euroscepticism.“ *Euopp – LSE Blogs*, 17. dubna 2013 (online). Dostupné z <http://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2013/04/17/margaret-thatcher-relationship-with-europe-euroscepticism-figurehead-iain-begg/> (16. dubna 2015).

Booth, Stephen. 2014. „What are David Cameron’s options for limiting EU migration?.“ *Open Europe* listopad 2014 (online). Dostupné z <http://openeurope.org.uk/intelligence/immigration-and-justice/eu-migration/> (25. dubna 2015).

Břicháček, Tomáš. 2008. „Tomáš Břicháček: Projev Thatcherové, který vstoupil do dějin.“ *Centrum pro ekonomiku a kulturu* 22. září 2008 (online). Dostupné z <http://www.cepin.cz/cze/clanek.php?ID=848> (18. dubna 2015)

Bulmer-Thomas, Victor. 2013. „Margaret Thatcher's Foreign Policy Legacy.“ *Chatham House, the Royal Institute of International Affairs* 8. dubna 2015 (online). Dostupné z <https://www.chathamhouse.org/media/comment/view/190635> (16. dubna 2015).

Chan, Szu Ping. 2011. „David Cameron: Europe has promised Britain won't need to bail out Greece.“ *The Telegraph* 24. června 2011 (online). Dostupné z <http://www.telegraph.co.uk/finance/economics/8596750/David-Cameron-Europe-has-promised-Britain-wont-need-to-bail-out-Greece.html> (23. dubna 2015).

Grice, Andrew, Charlotte McDonald-Gibson. 2014. „UK edges closer to EU exit as David Cameron is crushed in bid to block Jean-Claude Juncker's leadership.“ *The Independent* 28. června 2014 (online). Dostupné z <http://www.independent.co.uk/news/world/uk-edges-closer-to-eu-exit-as-cameron-crushed-in-bid-to-block-jeanclaude-junckers-leadership-9568749.html> (24. dubna 2015).

Prince, Rosa. 2015. „David Cameron: a Conservative government could hold EU referendum before 2017.“ *The Telegraph* 4. ledna 2015 (online). Dostupné z <http://www.telegraph.co.uk/news/newstoppers/eureferendum/11324069/David-Cameron-a-Conservative-government-could-hold-EU-referendum-before-2017.html> (25. dubna 2015)

Thatcher, Margaret. 1985. „Press Conference after Luxembourg European Council.“ *Margaret Thatcher Foundation* (online). Dostupné z <http://www.margaretthatcher.org/speeches/displaydocument.asp?docid=106187> (18. dubna 2015).

Thatcher, Margaret. 1988. „Speech to the College of Europe ("The Bruges Speech").“ *Margaret Thatcher Foundation* (online). Dostupné z <http://www.margaretthatcher.org/document/107332> (18. dubna 2015)

Thatcher, Margaret. 1990. „HC Stmnt: [Rome European Council].“ *Margaret Thatcher Foundation* (online). Dostupné z <http://www.margaretthatcher.org/document/108234> (18. dubna 2015)

Watt, Nicholas. 2013. „EU referendum: In-out choice by end of 2017, Cameron promises.“ *The Guardian* 23. ledna 2013 (online). Dostupné z www.theguardian.com/politics/2013/jan/22/eu-referendum-2017-david-cameron (25. dubna 2015).

Literatura

Abedi, Amir, Thomas Carl Lundberg. 2009. „Doomed to failure? UKIP and the organisational challenges facing right-wing populist anti-political establishment parties.“ *Parliamentary Affairs* 62 (1): 72–87.

Aitken, Jonathan. „*Margaret Thatcher: Power and Personality*.“ New York: Bloomsbury.

Arestis, Philip, Malcolm Sawyer. 2013. „*Economic and Monetary Union Macroeconomic Policies: Current Practices and Alternatives*.“ Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Baldoli, Roberto. 2015. „*Shaping a Collaboration: The Spitzenkandidaten Procedure as a Transparent Best Practice*.“ Kristiansand: University of Agder.

Benati, Luca. 2008. "The "Great Moderation" in the United Kingdom." *Journal of Money, Credit and Banking, Blackwell Publishing* 40 (1): 121-147.

Conti, Nicolò. 2003. „*Party Attitudes to European Integration: A Longitudinal Analysis of the Italian Case*.“ Brighton: Sussex European Institute.

- Cooper, Robert. 2012. „Britain and Europe.“ *International Affairs* 88 (6): 1191–1203.
- Daddow, Oliver. 2006. „Euro scepticism and History Education in Britain.“ *Government and Opposition* 41 (1): 64–85.
- Denton, Geoffrey. 1984. „Re-Structuring the EC Budget: Implications of the Fontainebleau Agreement.“ *Journal of Common Market Studies* 23 (2): 117–140.
- Dostál, Vít. 2010. „Postlisabonské předsednictví – dobře namazaný stroj?.“ *Mezinárodní politika* 34 (12): 15-18.
- Evans, Eric. 2012. „Thatcher and Thatcherism.“ Londýn: Routledge.
- Evans, Stephen. 2010. „‘Mother’s Boy’: David Cameron and Margaret Thatcher.“ *The British Journal of Politics and International Relations* 12: 325–345.
- Fabbrini, Federico. 2013. „The fiscal compact, the “Golden Rule,” and the paradox of European Federalism.“ *Boston College International and Comparative Law Review* 36 (1): 1–38.
- Fabbrini, Sergio. 2013. „Intergovernmentalism and Its Limits: Assessing the European Union’s Answer to the Euro Crisis.“ *Comparative Political Studies* 20 (10): 1–27.
- Fajmon, Hynek. 1999. „Margaret Thatcherová a její politika.“ Brno: Barrister & Principal
- Flood Christopher, Simon Usherwood. 2005. „Positions, Dispositions, Transitions: A Model of Group Alignment on EU Integration.“ Leeds: Political Studies Association 55th Annual Conference.
- Fontana, Cary, Craig Parsons. 2015. „‘One Woman’s Prejudice’: Did Margaret Thatcher Cause Britain’s Anti-Europeanism?.“ *Journal of Common Market Studies* 53 (1): 89–105.
- Ford, Robert, Matthew J. Goodwin, David Cutts. 2012. „Strategic Eurosceptics and polite xenophobes: Support for the United Kingdom Independence Party (UKIP) in the 2009 European Parliament.“ *European Journal of Political Research* 51: 204–234.

- Forster, Anthony. 2002. „*Euroscepticism in Contemporary British Politics: Opposition to Europe in the British Conservative and Labour Parties Since 1945.*“ New York: Routledge.
- Gifford, Chris. 2006. „The rise of post-imperial populism: the case of right wing Euroscepticism in Britain.“ *European Journal of Political Research* 45 (5): 851–869.
- Gifford, Chris. 2014. „The People Against Europe: The Eurosceptic Challenge to the United Kingdom’s Coalition Government.“ *Journal of Common Market Studies* 52 (3): 512–528.
- Gowland, David, Arthur Turner, Alex Wright. 2009. „*Britain and European Integration Since 1945: On the Sidelines.*“ New York: Routledge.
- Gowland, David, Arthur Turner. 2014. „*Reluctant Europeans: Britain and European Integration 1945-1998.*“ New York: Routledge.
- Grant, Charles. 2008. „*Why is Britain eurosceptic?.*“ Londýn: Centre for European Reform.
- Hamori, Shigeyuki, Naoko Hamori. 2010. „*Introduction of the Euro and the Monetary Policy of the European Central Bank.*“ Singapore: World Scientific Publishing.
- Harmsen, Robert, Menno Spiering. 2004. „*Euroscepticism: Party Politics, National Identity and European Integration.*“ New York: Rodopi.
- Hodson, Dermot. 2012. „The Eurozone in 2011.“ *Journal of Common Market Studies* 50 (Annual Review): 178–194.
- Houben, Aerd. 2012. „*The Evolution of Monetary Policy Strategies in Europe.*“ New York: Springer Science & Business Media.
- Jokela, Juha. 2013. „*David Cameron’s European policy: Britain sidelined by Euroscepticism and the economic crisis.*“ Helsinki: The Finnish Institute of International Affairs.
- Kaniok, Petr. 2007. „Uchopení neuchopitelného? Stranický euroskepticismus v kontextu pozitivních postojů politických stran k EU.“ *Politologický časopis* (4): 345–360).
- Kaniok, Petr. 2011. „Statická, či dynamická unie Euroskepticismus a vnitřní legitimita evropské integrace.“ *Mezinárodní vztahy* (4): 78–93.

- Kopecký, Petr, Cas Mudde. 2002. „The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe.“ *European Union Politics* 3 (3): 297–326.
- Laffan, Brigid, Johannes Linder. 2010. „The Budget. Who Gets What, When and How?“ Pp. 207–228 in Helen Wallace, Mark Pollack, Alasdair Young (eds.). *Policy-Making in the European Union* (6th ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Leconte, Cécile. 2010. „*Understanding Euroscepticism*.“ Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Leonard, Dick. 2005. "Chapter 2: Evolution -- 1958-2005." Pp. 8-39 in *Guide to European Union*. Londýn: EIU: Economist Intelligence Unit.
- Lewis, Oliver. 2014. „*Lessons from the 1975 EU renegotiation*.“ Londýn: Business for Britain.
- Łazowski, Adam. 2013. „*How to withdraw from the European Union? Confronting hard reality*.“ Brusel: Centre for European Policy Studies.
- Lynch, Philip. 2012. „European Policy.“ Pp. in 74–88 Timothy Heppell, David Seawright (eds.). *Cameron and the Conservatives: The Transition to Coalition Government*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Neymayer, Laure. 2008. „Euroscepticism as a political label: The use of European Union issues in political competition in the new Member States.“ *European Journal of Political Research* 47 (2): 135–160.
- McCormick, John. „*European Union Politics*.“ Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Peet, John, Kitty Ussher. 1999. „*The EU budget: an Agenda for Reform?*“ Londýn: Centre for European Reform.
- Pelinka, Anton. 2009. „Determinative Factors of Euroscepticism.“ Pp. 15–38 in Krisztina Arató, Petr Kaniok (eds.). *Euroscepticism and European Integration*. Záhřeb: Political Science Research Centre.
- Peterson, John. 2015. „*Desperately Seeking Europe: Jean-Claude Juncker and a 'Political' European Commission*.“ The Center for Transatlantic Relations School for Advanced International Studies.

- Reitan, Earl Aaron. 2003. „*The Thatcher Revolution: Margaret Thatcher, John Major, Tony Blair, and the Transformation of Modern Britain, 1979-2001.*“ Lanham: Rowman & Littlefield.
- Slaný, Antonín. 2003. „*Makroekonomická analýza a hospodářská politika.*“ Praha: Nakladatelství C H Beck.
- Smith, Anthony. 2006. „‘Set in the Silver Sea’: English National Identity and European Integration.“ *Nations and Nationalism* 12 (3): 433–452.
- Smith, Julie. 2015. „Europe: The Coalition’s Poisoned Chalice.“ Pp. 370–396 in Anthony Seldon, Michael Finn, Mike Finn (eds.). *The Coalition Effect, 2010–2015.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Seldon Anthony, Daniel Collings. 2014. „*Britain Under Thatcher.*“ New York: Routledge.
- Sevilla, Christina. 1995. „*Explaining the September 1992 ERM Crisis: The Maastricht Bargain and Domestic Politics in Germany, France, and Britain.*“ Charleston: European Community Studies Association.
- Sørensen, Catharina. 2004. „*Danish and British popular Euroscepticism compared: A sceptical assessment of the concept*“ Kodaň: Danish Institute for International Studies (DIIS).
- Sørensen, Catharina. 2008. „*Love Me, Love Me Not: A Typology of Public Euroscepticism.*“ Brighton: Sussex European Institute.
- Spence, James. 2012. „A high price to pay? Britain and the European budget.“ *International Affairs* 88 (6): 1237–1260.
- Spiering, Menno. 2004. „British Euroscepticism.“ Pp. 127–149 in Robert Harmsen, Menno Spiering. 2004. „*Euroscepticism: Party Politics, National Identity and European Integration.*“ New York: Rodopi.
- Taggart, Paul. 1998. „A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems.“ *European Journal of Political Research* 33 (3): 363–388.
- Taggart, Paul, Aleks Szczerbiak. 2002. „*The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States.*“ Brighton: Sussex European Institute.

- Taggart, Paul, Aleks Szczerbiak. 2003. „*Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality.*“ Brighton: Sussex European Institute.
- Thatcher, Margaret. 1996. „*Roky na Downing Street.*“ Praha: Naše vojsko.
- Thompson, Helen. 1996. „*The British Conservative Government and the European Exchange Rate Mechanism, 1979-1994.*“ Londýn: Pinter.
- Troitiño, David Ramiro. 2009. “Margaret Thatcher and the EU.” Pp. 124–150 in András Inotai, Peeter Mürsepp, Mait Talts (eds.). *European Union: Current Political and Economic Issue.* Tallin: Tallinn University of Technology and Business Administration.
- Troitiño, David Ramiro. 2010. „Helmut Kohl and the European Union.“ *The Proceedings of the Institute for European Studies, Tallinn University of Technology*, (7) 100–119.
- Turner, John. 2000. „*The Tories and Europe.*“ Manchester: Manchester University Press.
- Vasilopoulou, Sofia. „Varieties of Euroscepticism: The Case of the European Extreme Right.“ *Journal of Contemporary European Research* 5 (1): 3–23.
- Wallace, Helen. 2012. „The UK: 40 Years of EU Membership.“ *Journal of Contemporary European Research* 8 (4): 531–546.
- Woods Lorna, Philippa Watson. 2012. „*Steiner & Woods EU Law.*“ Oxford: Oxford University Press.
- Young, John. 2000. *Britain and European unity, 1945-1999.* Basingstok: Macmillan Press.
- Zurek, Karolina. 2011. „Euro Plus Pact: Between Global Competitiveness and Local Social Concerns.“ *Sieps - European Policy Analysis* (12).

Abstrakt

Práce se zabývá porovnáním vztahu Velké Británie a Evropského společenství, respektive Evropského unie, během vlád premiérů Margaret Thatcherové a Davida Camerona. Jako teoretický rámec používá tento text euroskepticismus. Cílem je zde ukázat hloubku tohoto pojmu. Práce i také klade za cíl najít společné body ale i rozdíly v evropských politikách těchto dvou předsedů vlád. Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První se zabývá operacionalizací pojmu euroskepticismus. Jedná se slovo vyjadřující negativní postoj k procesu evropské integrace. Tento postoj může zahrnovat spoustu oblastí a variant, ve který se může projevat (ekonomická, kulturní, politická...). Podle jeho intenzity jej lze pak kategorizovat. Multidimenzionalitu tohoto pojmu lze pak vidět ve Velké Británii, kde tento odpor k evropskému sjednocování je silný. Druhá a třetí kapitola se pak zaměřují přímo na období Margaret Thatcherové a Davida Camerona. Jsou zde uvedeny události, které se jich týkají, jejich názory a prostředí, ve kterém vládli. V případě Thatcherové jde o jednání o britském rabatu, Jednotném evropské aktu, či integrace v oblasti měnové politiky. U Camerona jde o vyjednávání o nových ekonomických nástrojích EU po krizi z roku 2008, volbě předsedy Evropské komise Jeana Clauda Junckera nebo jeho plán na renegotiaci členských podmínek Spojeného království v EU. V poslední analytické kapitole se hledají společné body jejich politiky. Jedná se o měkký euroskepticismu, který se časem prohluboval. V případě Camerona jde o projev obavy ze ztráty pozice uvnitř Konzervativní strany a reakce na růst euroskeptické strany UKIP. Toto u Thatcherové pozorovat nemůže. Její politika je založena na jejích hodnotách.

Klíčová slova: Velká Británie, Margaret Thatcherová, David Cameron, Evropská unie, euroskepticismus.

Abstract

This thesis dealt with the relationship of the United Kingdom and the European Community or the European Union during the governments of Conservative Prime Ministers Margaret Thatcher and David Cameron. It uses euroscepticism as a theoretical framework. The aim is to show the depth of this concept. Thesis also aims to find common points and differences between European policies of these two Prime Ministers. The work is divided into four chapters. The first one deals with the operationalization of the concept of euroscepticism. This word expresses negative attitude towards the European

integration process. This attitude may involve a lot of areas and variations in which it can manifest (economic, cultural, political...). According to its intensity it can be categorized. Multidimensionality of this concept can then be seen in Great Britain where the opposition to the European integration is strong. The second and third chapters are targeted directly at the period of Margaret Thatcher and David Cameron. There are the events in which they are involved, their opinions and the environment in which they ruled. The Thatcher's part includes the negotiation about the British rebate, the Single European Act or the integration of monetary policy. The Cameron's part contains the negotiations on the new EU instruments after the 2008 economic crisis, election of the President of the European Commission, Jean Claude Juncker, or his plan to renegotiation of UK member conditions in the EU. The final analytical chapter is about common points of their policies. It is soft euroscepticism that is mutual. Cameron's motivation is an expression of fear of losing their positions within the Conservative party and the reaction to the growth of the eurosceptic UKIP. This cannot be observed during Thatcher's era. Her policy is based on her values.

Keywords: United Kingdom, Margaret Thatcher, David Cameron, European Union, Euroscepticism.